

MAGYARORSZÁG HIVATALOS LAPJA
2014. július 22., kedd

Tartalomjegyzék

27/2014. (VII. 22.) MNB rendelet	A jegybanki alapkamat mértékéről	11474
24/2014. (VII. 22.) AB határozat	Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 22. § (3) bekezdésének szövegrésze, valamint az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet mellékletének 2. pontja és az ahhoz kapcsolódó lábjegyzet alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről	11475
25/2014. (VII. 22.) AB határozat	A Kúria Pfv.IV.20.015/2012/4. számú ítélete, valamint a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 1.Pf.20.361/2011/4. számú jogerős ítélete alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről	11502
92/2014. (VII. 22.) ME határozat	Helyettes államtitkárok kinevezéséről	11511
93/2014. (VII. 22.) ME határozat	Helyettes államtitkár kinevezéséről	11511
94/2014. (VII. 22.) ME határozat	Helyettes államtitkárok felmentéséről	11512

IV. A Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletei, valamint az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendeletei

A Magyar Nemzeti Bank elnökének 27/2014. (VII. 22.) MNB rendelete a jegybanki alapkamat mértékéről

A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 171. § (1) bekezdés a) pontjában kapott felhatalmazás alapján, a Magyar Nemzeti Bank Monetáris Tanácsának döntésére tekintettel a következőket rendelem el:

- 1. §** A jegybanki alapkamat mértéke 2,10%.
- 2. §** (1) Ez a rendelet 2014. július 23-án lép hatályba.
(2) Hatályát veszti a jegybanki alapkamat mértékéről szóló 23/2014. (VI. 24.) MNB rendelet.

Dr. Matolcsy György s. k.,
a Magyar Nemzeti Bank elnöke

VI. Az Alkotmánybíróság határozatai, teljes ülési állásfoglalásai és végzései

Az Alkotmánybíróság 24/2014. (VII. 22.) AB határozata az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 22. § (3) bekezdésének szövegrésze, valamint az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet mellékletének 2. pontja és az ahhoz kapcsolódó lábjegyzet alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság teljes ülése jogszabály alaptörvény-ellenességének utólagos megállapítására irányuló alkotmányjogi panasz alapján – *dr. Balogh Elemér, dr. Dienes-Oehm Egon, dr. Juhász Imre és dr. Salamon László* alkotmánybírák különvéleményével – meghozta a következő

határozatot:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 22. § (3) bekezdése „nyilatkozat abban az esetben érvényes, ha pszichiáter szakorvos – egy hónapnál nem régebbi – szakvéleményben igazolja, hogy a személy döntését annak lehetséges következményei tudatában hozta meg. A [...] kétévente meg kell újítani, és azt [...]” szövegrésze alaptörvény-ellenes, ezért azt megsemmisíti.
Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 22. § (3) bekezdése a következő szöveggel marad hatályban:
„Az (1)–(2) bekezdés szerinti nyilatkozatot a beteg bármikor – cselekvőképességére, illetve alaki kötöttségre tekintet nélkül – visszavonhatja.”
Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 22. § (3) bekezdése „nyilatkozat abban az esetben érvényes, ha pszichiáter szakorvos – egy hónapnál nem régebbi – szakvéleményben igazolja, hogy a személy döntését annak lehetséges következményei tudatában hozta meg. A [...] kétévente meg kell újítani, és azt [...]” szövegrésze e határozatnak a Magyar Közlönyben való közzétételét követő napon veszti hatályát.
2. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet mellékletének 2. pontja és az ahhoz kapcsolódó lábjegyzet alaptörvény-ellenes, ezért azt megsemmisíti.
Az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet mellékletének 2. pontja és az ahhoz kapcsolódó lábjegyzet e határozatnak a Magyar Közlönyben való közzétételét követő napon veszti hatályát.
3. Az Alkotmánybíróság az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 22. § (2) bekezdésben második helyen szereplő „cselekvőképes” szövegrésze, az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet 5. § (2) bekezdés „illetve a helyettes döntéshozó rendelkezik-e belátási képességgel” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt elutasítja.
4. Az Alkotmánybíróság az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 20. § (4) bekezdés „háromtagú” szövegrésze, 20. § (5) bekezdés „valamint egy pszichiáter szakorvos” szövegrésze, valamint az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet 3. § (3) bekezdés „pszichiáter szakorvos tagja” szövegrésze, továbbá 4. § második mondata alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt az Alaptörvény II. cikke tekintetében elutasítja, egyebekben visszautasítja.
5. Az Alkotmánybíróság az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 21. § (1) és (2) bekezdés „és korlátozottan cselekvőképes” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló eljárást megszünteti.
6. Az Alkotmánybíróság az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 16. § (2) bekezdése, 20. § (2) bekezdés „csak” szövegrésze, 20. § (3) bekezdés „vagy életmentő”, továbbá „illetve életmentő” szövegrészei, 21. § (3) bekezdése, valamint az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.)

Korm. rendelet 1. § a) pont „életmentő [...] (a továbbiakban együtt: életfenntartó)” szövegrésze, 2. § (1) bekezdés „ismételten” szövegrésze, 2. § (2) bekezdés „azonban a közokirat elkészíttetésének költségei a beteget terhelik” szövegrésze, 3. § (4) bekezdés „akkor a visszautasított ellátást meg kell szüntetni, illetve azt meg sem lehet kezdeni” szövegrésze, 4. §-a második mondata, 9. § (1) bekezdés „illetve ismételten javasolni kell számára az életfenntartó beavatkozás elvégzéséhez történő beleegyezést” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt visszautasítja.

Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közlönyben közzéteszi.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 26. § (2) bekezdése alapján alkotmányjogi panasszal fordult az Alkotmánybírósághoz, kérve az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 16. § (2) bekezdése, 20. § (2) bekezdés „csak” szövegrésze, 20. § (3) bekezdés „vagy életmentő”, továbbá „illetve életmentő” szövegrészei, 20. § (4) bekezdés „háromtagú” szövegrésze, 20. § (5) bekezdés „valamint egy pszichiáter szakorvos” szövegrésze, 21. § (1) és (2) bekezdés „és korlátozottan cselekvőképes” szövegrésze, 21. § (3) bekezdése, 22. § (2) bekezdésben másodikként szereplő „cselekvőképes” szövegrésze, 22. § (3) bekezdés „a nyilatkozatot két évente meg kell újítani” szövegrésze, valamint az egyes egészségügyi ellátások visszautasításának részletes szabályairól szóló 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kr.) 1. § a) pont „életmentő [...] (a továbbiakban együtt: életfenntartó)” szövegrésze, 2. § (1) bekezdés „ismételten” szövegrésze, 2. § (2) bekezdés „azonban a közokirat elkészíttetésének költségei a beteget terhelik” szövegrésze, 3. § (3) bekezdés „pszichiáter szakorvos tagja” szövegrésze, 3. § (4) bekezdés „akkor a visszautasított ellátást meg kell szüntetni, illetve azt meg sem lehet kezdeni” szövegrésze, 4. § második mondata, 5. § (2) bekezdés „illetve a helyettes döntéshozó rendelkezik-e belátási képességgel” szövegrésze, 9. § (1) bekezdés „illetve ismételten javasolni kell számára az életfenntartó beavatkozás elvégzéséhez történő beleegyezést” szövegrésze alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését.
- [2] Az indítványozó szerint a támadott rendelkezések együttesen és külön-külön is sértik a jogbiztonságot, ellentétesek a 9/1992. (I. 30.) AB határozatban foglaltakkal, a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény (a továbbiakban: régi Jat.) rendelkezéseinek mellőzésével kerültek megalkotásra, továbbá sérülni véli az emberek önrendelkezési jogát is.
- [3] 2. Az összegző-áttekintő jellegű bevezetés után az indítványozó az egyes rendelkezések alaptörvény-ellenességét kifogásolja a következők szerint.
- [4] 2.1. Az indítványozó szerint az Eütv. 16. § (2) bekezdés a) ba) ponttól kezdve a bekezdés végéig sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, I. cikkét, II. cikkét, III. cikkét, IV. cikk (1) bekezdését, valamint a XV. cikk (1)–(2) bekezdését.
- [5] Állítása szerint a megjelölt rendelkezés több szempontból is alaptörvény-ellenes: egyrészt, mert nem nevesíti, hanem indokolás nélkül kihagyja a felsorolásból a dédszülőket és a dédunokákat, mint a beteg helyett a kezelés visszautasítása okán nyilatkozattételre jogosult személyeket, ezáltal indokolatlan különbséget tesz életkor és lényegében leszármazási, illetve felmenői sor szerint.
- [6] Másrészt a kifogásolt szabályt összeveti a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 610. §-ával is, amelynek értelmében, ha sem az örökhagyó nagyszülője, sem a nagyszülőktől leszármazó nem örökölhet, törvényes örökösök fejenként egyenlő részekben az örökhagyó távolabbi felmenői. Így az Eütv. fenti rendelkezésével szemben – mely csak a nagyszülőkig, illetve az unokákig nevezi meg a beteg helyett nyilatkozattételre jogosultakat – nem hagyják ki a távolabbi felmenőket vagy leszármazókat sem.
- [7] Az ellátás visszautasítására (a jövőbeni lehetséges cselekvőképzetlenség esetére) vonatkozó nyilatkozat (a továbbiakban: élő végrendelet) szerinte rokon vonásokat mutat a végrendelettel; erre utal a köznyelvben ekként meghonosodott elnevezése is, így az Eütv. nem térhet el a régi Ptk.-ban megfogalmazottaktól, és nem tehet különbséget a lehetséges örökösök, illetve a beteg helyett döntéshozatalra jogosultak között. Véleménye szerint tehát a jelenlegi szabályozás indokolatlan különbséget tesz életkor és leszármazási, illetve felmenői sor szerint, hátrányos módon szűkítve a beteg helyett nyilatkozattételre jogosultak körét azáltal, hogy nem nevesíti, hanem kihagyja a helyettes döntéshozók közül a dédszülőket és a dédunokákat, ezért alaptörvény-ellenes.

- [8] Kifogásolja azt is, hogy a régi Jat. 18. §-ába ütköző módon nem került sor a jogszabály megalkotása során társadalmi hatásvizsgálatra. Arra is hivatkozik, hogy az idős korosztály létszámának gyors növekedését, társadalmi súlyát a jogalkotó nem hagyhatja figyelmen kívül, velük a jogalkotás során is számolni kell.
- [9] Az indítványozó kérelmében megjelöli az Alaptörvény több rendelkezését, illetve annak alátámasztásául idéz több AB határozatot is, azonban tényleges, értékelhető indokolást csak a hátrányos megkülönböztetés tilalma tekintetében ad elő.
- [10] 2.2. Az indítványozó szerint az Eütv. 20. § (2) bekezdés „csak” szövegrésze sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, valamint I. cikkét, illetőleg megalkotásakor a régi Jat. 18. § (2) bekezdése figyelmen kívül maradt.
- [11] Úgy véli, a „csak” határozószó értelemzavaró és akadályozza a jogszabály érvényesülését, hiszen azt a benyomást kelti, mintha kizárólag közokiratban lenne megtehető az ellátás visszautasítására vonatkozó nyilatkozat, ezért sérül a normavilágosság, és ezen keresztül az önrendelkezési jog olyan korlátozása valósul meg, ami sérti az Alaptörvény I. cikkét.
- [12] 2.3. Az indítványozó szerint az Eütv. 20. § (3) bekezdés „vagy életmentő” és „illetve életmentő” szövegrészei, valamint a Kr. 1. § a) „életmentő”, illetve „(a továbbiakban együtt: életfenntartó)” szövegrészei sértik az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, I. cikkét, valamint II. cikkét, továbbá a jogalkotó nem tartotta be a régi Jat. 18. § (1)–(2) bekezdésében és 23. §-ában foglaltakat.
- [13] Előadja, hogy az Eütv. az ellátás visszautasításának joga című fejezetben, a 20–23. §-okban foglalkozik az életmentő, illetve életfenntartó ellátásokkal, ezek visszautasításával. Az életmentő és az életfenntartó beavatkozások szerinte más-más orvosi döntési folyamatot és különböző célú intézkedéseket jelentenek, ehhez képest az Eütv. kifogásolt rendelkezésében a jogalkotó az „illetve” szó használatával azt a benyomást kelti, mintha a két fogalom mintegy felsorolásszerűen, szinonimaként szerepelne, amit a Magyar Értelmező Kéziszótár „illetve” szóra adott magyarázata is alátámaszt. Ezáltal sérül a normavilágosság követelménye, ezen keresztül pedig a jogbiztonság elve. Az indítványozó szerint a fogalmak összemossa az Eütv. súlyos hibája, ő maga a törvényhez képest több fogalmat különböztet meg, így a sürgős életmentést közvetlen életveszélyben, az életfenntartást, a sürgős életmentést és életfenntartást, valamint az életveszélyes helyzetet és elhárítását. Szerinte a jogalkotó a jogszabályban meghatározott fogalmakat nem határolja el megfelelően egymástól, azaz az Eütv.-ben nem különül el az életveszély elhárításának fogalma a sürgős életmentés fogalmától. Mivel a törvényhozó az életmentés fogalmának meghatározásánál a „sürgős szükség” kifejezést használja, a sürgős szükség meghatározásánál pedig közvetlen életveszély bekövetkeztét írja elő, értelmezhetetlenné válik életmentő beavatkozás visszautasítása esetén az orvosi bizottság összehívása, majd a visszautasító nyilatkozat harmadik napon történő ismételt kinyilvánítása, ezt követően pedig az orvosi bizottság ismételt összehívása.
- [14] Az indítványozó szerint amikor az Eütv. az életmentő beavatkozás visszautasításáról rendelkezik, akkor ez azokra az esetekre is vonatkozik, melyek azonnali, késlekedés nélküli cselekvést követelnek, ez pedig a gyakorlatban megvalósíthatatlan helyzetet teremt. Véleménye szerint az Eütv. beavatkozik a beteg magánszférájába, és sérti az emberi méltóságát, valamint az önrendelkezési jogát is. Az indítványozó úgy véli, a jelenlegi szabályozás alkotmányellenes helyzetet eredményez, hiszen a sürgős életmentés esetében kivitelezhetetlen, ezért túlzottan korlátozza a beteg önrendelkezési jogát.
- [15] Ugyancsak az „életmentő” kifejezést használja a Kr. 1. § a) pontja is, amelyet szintén alaptörvény-ellenesnek, a normavilágosság követelményét sértőnek tart az indítványozó. Úgy véli, hogy a fogalmak felsorolásszerű feltüntetése félreérthető, azt a benyomást kelti, mintha az életmentő beavatkozás az életfenntartó szinonimája lenne, ezért mint tartalmilag hibásat, kéri az „életmentő”, és „(a továbbiakban együtt: életfenntartó)” kifejezések megsemmisítését.
- [16] 2.4. Az indítványozó kéri az Eütv. 20. § (4) bekezdés „háromtagú” valamint a 20. § (5) bekezdés „valamint egy pszichiáter szakorvos” szövegrészei megsemmisítését is, mert ellentétesnek tartja az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, I. cikkével, és a XV. cikk (1)–(2) bekezdésével.
- [17] 2.4.1. Előadja, hogy sok egészségügyi intézménynek nincsen pszichiáter szakorvosa, különösen nem olyan, aki rövid időn belül rendelkezésre állna, és döntési helyzetbe hozható lenne, így sok esetben nincs lehetőség a háromtagú bizottság összehívására. Az intézmények ilyen eltérő szakorvosi ellátottsága a betegek esélyegyenlősége megvalósulásának akadálya, ezért alaptörvény-ellenes [Alaptörvény XV. cikk (1)–(2) bekezdés].
- [18] Az indítványozó szerint a bizottságban a kezelőorvos a legmeghatározóbb: ő ismeri a beteget, ő az, akivel a beteg először ismerteti a kezelés visszautasítására vonatkozó szándékát, ezt a kezelőorvos terjeszti a bizottság elé, és nélküle a bizottság sem tud határozatot hozni. Szerinte a bizottság létrehozására a beteg életének és érdekeinek védelme, a törvényes garanciák betartása, valamint a kezelőorvos ellenőrzése érdekében került sor, azonban

az ellenőrzés egyetlen módja az utólagos jelentési kötelezettség lehet. Ahogy az indítványozó fogalmaz, „hiba esetén” pedig a megfelelő következmények alkalmazására kerülhet sor.

- [19] 2.4.2. Az indítványozó szerint az Eütv. nem tartalmaz kellő garanciát a beteg védelmében az életmentő beavatkozások visszautasítása esetére, így nem tartalmaz (legkésőbbi, a beteg számára még elfogadható) határidőt a bizottság megalakítására, összehívására vonatkozóan, nem szabályozza a bizottság összehívása, működése rendjét, ami sérti a beteg – az Eütv. 15. § (1) bekezdésében rögzített – önrendelkezési jogát.
- [20] Álláspontja szerint a jogállamiság elvét sérti, hogy nincs szabályozva az ellátás visszautasítására vonatkozó okiratok nyilvántartása és az azokhoz való hozzáférés, továbbá sérelmezi azt is, hogy az orvosok, a közjegyzők és a közvélemény számára alig ismert az élő végrendelet tételére vonatkozó lehetőség. Előadja azt is, hogy a bizottság összehívásának rendjét, a működési feltételei meghatározását az egészségügyi intézmények SZMSZ-ének kellene szabályoznia, azonban szerinte ez szinte sehol nem történt meg, szerinte éppen a határidők és szankciók megfelelő szabályozásának elmulasztása miatt. A Kr. 6. § (1) bekezdése a „haladéktalanul” kifejezést használja a bizottság döntés meghozatalával kapcsolatosan, ami szerinte „azonnal elvégzendőt” jelent, erre azonban a sürgős életmentés eseteiben nincs mód. Ugyancsak nem szabályozza az Eütv. a bizottságban a pszichiáter szakorvos feladatát sem.
- [21] Az indítványozó szerint tehát a megjelölt rendelkezések sértik mind a beteg, mind a kezelőorvos emberi méltóságát.
- [22] 3. Az indítványozó szerint a Kr. 3. § (3) bekezdés „pszichiáter szakorvos tagja” szövegrésze sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, I. cikkét, II. cikkét, és XV. cikk (1)–(2) bekezdését.
- [23] Nem vitatja, hogy a belátási képességről a bizottságnak nyilatkoznia kell, ha annak hiánya felmerül, kizárólag a pszichiáter általi vizsgálatot kifogásolja. A támadott rendelkezés szerint ugyanis a bizottság pszichiáter szakorvos tagja nyilatkozik arról, hogy a beteg rendelkezik-e a döntés meghozatalához szükséges belátási képességgel, ami az indítványozó szerint azt jelenti, hogy a pszichiáter szakorvos feladatává teszi azt, amit az Eütv. más rendelkezései a kezelőorvos feladatai közé utalnak. Szerinte a belátási képesség megítélése a mindennapi orvosi munka része, minden leendő orvos szigorlatozik is az egyetemen pszichiátriából, és maga az Eütv. is több helyen a kezelőorvosra bízta a belátási képesség megítélését, erre több – felsorolás-szintű – példát is hoz az indítványozó. Arra hivatkozik, hogy – többek között – az Eütv. 13. §-ában szabályozott tájékoztatáshoz való jog érvényre juttatása a másik oldalról a kezelőorvos kötelezettsége, neki tehát meg kell tudni ítélni betege belátási képességét is annak érdekében, hogy megfelelően tájékoztathassa. Ugyancsak a kezelőorvos feladata meggyőződni a beteg belátási képességéről a betegnek az Eütv. 15. §-ban rögzített önrendelkezési joga gyakorlása során, különösen abban az esetben, ha invazív beavatkozáshoz [(5) bekezdés] való hozzájárulásról (mint amilyenek az életmentő és az életfenntartó beavatkozások is) vagy annak elutasításáról kell döntenie. Az indítványozó szerint, ha a beavatkozás engedélyezéséhez elegendő az, hogy a beteg az általa „megértett és tudomásul vett kockázatú” kezeléshez adja beleegyezését (invazív beavatkozás esetén írásban, vagy ha erre nem képes, két tanú jelenlétében mindezt), akkor a beavatkozás elutasítására sem vonatkozhat más feltételrendszer. Indokolása alátámasztásául konkrét példákat is felhoz.
- [24] Szerinte a jelenlegi szabályozás – amellett, hogy a beteg önrendelkezési jogát súlyosan korlátozza – a pszichiáter szakorvos kötelező bizottsági bevonásával „a kezelőorvos szakmai kompetenciáját támadja”, ezáltal sérti az Alaptörvény II. cikkében megfogalmazott emberi méltóságát is. Szerinte a pszichiáter szakorvos bizottsági jelenlétének és vizsgálatának előírása azt a benyomást kelti, hogy a kezelőorvos nem képes megítélni a beteg belátási és ítélőképességét, annak ellenére sem, hogy azt az Eütv. egyéb rendelkezései (így többek között 12–18. §-ai is) – mintegy általános szabályként – a kezelőorvos feladatává teszik.
- [25] 4. Az indítványozó támadja a Kr. 4. §-ának azt a részét is, mely a beteg belátási képességének bizottsági felmérésére vonatkozó előírásokat tartalmaz, mert szerinte ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, I. cikkével, II. cikkével, XV. cikk (1)–(2) bekezdésével, valamint a régi Jat. 18. § (1)–(2) bekezdése mellőzésével került megalkotásra.
- [26] E rendelkezéssel összefüggésben a korábban kifejtettekre hivatkozva előadja az indítványozó, hogy a bizottság olyan feladatot kap, ami lényegében a kezelőorvos mindennapi tevékenységének a része, ami nélkül egyetlen orvosi döntés sem lenne meghozható. Azáltal, hogy a beteget a bizottsági, azon belül is pszichiáter szakorvosi vizsgálatnak teszi ki, sérti a beteg, de egyúttal a kezelőorvos emberi méltóságát is, kétségbe vonva utóbbi szakmai hozzáértését is.

- [27] 5. Az Eütv. – az indítvány benyújtásakor hatályos – 21. § (1) bekezdés „és korlátozottan cselekvőképes” szövegrésze, valamint – indítvány benyújtásakor hatályos – 21. § (2) bekezdés „és korlátozottan cselekvőképes” szövegrésze az indítványozó szerint sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, I. cikkét, II. cikkét, XV. cikk (1)–(2) bekezdését.
- [28] Az Eütv. – az indítvány benyújtásakor hatályos – 21. §-a értelmében cselekvőképtelen és korlátozottan cselekvőképes betegek az – Eütv. 20. § (2) bekezdés szerinti – ellátást nem utasíthatják vissza. Az indítványozó e rendelkezés kapcsán is felveti, hogy a törvény nem határozza meg, kinek a feladata a korlátozott cselekvőképesség vagy a cselekvőképtelenség megállapítása (ha nincsen erre vonatkozó papírja a betegnek), ami sérti a jogállamiság – Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében rögzített – elvét. Konkrét szabályozás híján ez szerinte „értelemszerűen” a kezelőorvos feladata (itt ismét visszautal a kérelmében fentebb ismertetettre).
- [29] Az indítványozó e rendelkezéssel összefüggésben azt is kifogásolja, hogy a jogalkotó nem tesz különbséget az életkora és a szellemi állapota miatt cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes betegek között, azaz például egy elmebeteg és egy csak életkora okán korlátozottan cselekvőképes beteg között, holott nem sorolhatók egy csoportba, ezzel pedig sérti az Alaptörvény XV. cikk (1)–(2) bekezdését. Indokolásul a 36/2000. (X. 27.), valamint a 22/2003. (IV. 28.) AB határozatra is hivatkozik, bőségesen idézve azokat.
- [30] Az indítványozó úgy véli, azok a korlátozottan cselekvőképes betegek, akik csak életkoruk miatt nem cselekvőképesek, valójában rendelkeznek azzal a belátási képességgel, ami a beavatkozásokhoz való hozzájárulásukhoz, illetve elutasításukhoz szükséges. Az Eütv. 21. §-a szerinte azáltal, hogy mind a cselekvőképtelenekre, mind pedig a fiatal felnőttekre (csak életkoruk okán korlátozottan cselekvőképesekre) azonos előírásokat tartalmaz, sérti – az Alaptörvény XV. cikkén túl – utóbbiak emberi méltóságát is. A korlátozottan cselekvőképes, ámde belátási képességgel rendelkező beteg jogainak cselekvőképtelenekkel azonos szabályozása az indítványozó szerint tehát többszörösen alaptörvény-ellenes.
- [31] A régi Ptk. 85. § (1) bekezdésének megfelelően a személyhez fűződő jogokat csak személyesen lehet érvényesíteni; a korlátozottan cselekvőképes személy személyhez fűződő jogai érvényesítése érdekében maga is felléphet. Az indítványozó szerint – mivel az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasítása az önrendelkezési jog része, utóbbi pedig a személyhez fűződő jogok egyike –, ebből levonható a következtetés, hogy a korlátozottan cselekvőképes személyeknek is joguk kellene, hogy legyen a fenti beavatkozások visszautasítására; az ezzel ellenétes szabályozás pedig sérti az Alaptörvényben is megfogalmazott alapvető jogok korlátozásának tilalmát.
- [32] A támadott rendelkezéssel összefüggésben kifogásolja az indítványozó azt is, hogy nem tartalmaz garanciális elemeket az eljárás megkezdésére, befejezésére, ami szintén sérti a jogállamiság elvét és a korlátozottan cselekvőképes beteg alapvető jogait.
- [33] Összességében a szabályozást ellentétesnek tartja az Alaptörvény megjelölt rendelkezésein túl az „egészségügyi és orvosi szemlélettel”, valamint a polgári jogi szabályokkal is.
- [34] 6. Alaptörvény-ellenesnek tartja az indítványozó az Eütv. 21. § (3) bekezdését is; úgy véli, a gyógyítás nem történhet rendőri erőszak alkalmazásával. Elfogadhatatlannak tartja, hogy (életkora okán) korlátozottan cselekvőképes beteg esetén a visszautasított életmentő vagy életfenntartó ellátást rendőrséggel kellene kikényszeríteni; szerinte ez ellentétes a jogállamisággal és az emberi méltósággal. Ellentmondásosnak is tartja a szabályozást, hiszen az Eütv. nem határozza meg, hogyan történik a rendőri közreműködés, ilyen esetben ki hajtja végre az orvosi beavatkozásokat.
- [35] 7. Az indítványozó szerint az Eütv. 22. § (2) bekezdés harmadik részében szereplő „cselekvőképes” kifejezés sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, I. cikkét, II. cikkét, XV. cikk (1)–(2) bekezdését.
- [36] Álláspontja szerint a támadott rendelkezés sérti a jogállamiságot, az alapvető jogok korlátozásának tilalmát, a koruk okán korlátozottan cselekvőképes személyek emberi méltóságát, illetve a jogegyenlőséget azért, mert kizárja a beteg helyett döntésre jogosult személyek közül az életkoruk miatt korlátozottan cselekvőképes személyeket, annak ellenére is, hogy a végleges döntést mindenképpen a háromtagú bizottság hozza meg. Lényegében tehát azt kifogásolja, hogy cselekvőképes személy nem jelölhet – még közokiratban sem – korlátozottan cselekvőképes személyt maga helyett akkor sem, ha a korlátozás oka csupán a helyettes döntéshozónak kijelölni kívánt személy életkorában rejlik.
- [37] 8. Az indítványozó szerint az Eütv. 22. § (3) bekezdése – különös tekintettel „[a] nyilatkozatot két évente meg kell újítani.” szövegrésze – sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, I. cikkét, II. cikkét, XV. cikk (1)–(2) bekezdését. Szerinte előfordulhat, hogy a beteg egészségi állapota annyira leromlik, hogy nem képes a nyilatkozat megismétlésére közjegyző előtt, így korábban tett nyilatkozata érvényét veszíti. Az időkorlát miatt

nem érvényesülhet az értékrendjét tükröző (vég)akarata, így sérül emberi méltósága és a jogegyenlőség is. Ha nem nevezett meg cselekvőképtelensége esetére helyettes döntéshozót (ami kötelező egyébként sem lehet), a kétévenkénti ismétlési kötelezettség önrendelkezési jogát korlátozza, megfoszthatja akarata érvényesítésétől, holott például a nyilatkozat visszavonása nincs időben korlátozva. A közjegyzői eljárás ezen felül súlyos anyagi terhet jelent, az indítványozó a nyilatkozat ismétlésére vonatkozó előírást értelmetlennek is tartja.

- [38] Az indítványozó később kiegészítette alkotmányjogi panaszát; újabb beadványában kéri az Eütv. elmeorvosi szakvélemény beszerzésére vonatkozó rendelkezésének a megsemmisítését, mert ellentétesnek tartja az Alaptörvény II. cikkével. Emberi méltóságát sértőnek tartja, hogy élő végrendelete kizárólag akkor érvényes, ha pszichiáter szakorvos – egy hónapnál nem régebbi – szakvéleményben igazolja, hogy (a még egészséges, jövőbeni lehetséges beteg) döntését annak – esetlegesen előálló – következményei tudatában hozta meg.
- [39] Kérélmé alátámasztásául több gyakorlati példára is hivatkozik, valamint utal arra is, hogy mind a pszichiáter szakvéleményének, mind a közokirat közjegyző általi elkészítésének olyan költségei vannak, amelyek akár el is lehetetleníthetik az élő végrendelet tételét.
- [40] 9. A Kr. 2. § (1) bekezdése, valamint a 9. § (1) bekezdése rögzíti, hogy amennyiben a beteg az ellátást visszautasítaná/visszautasította, őt ismételtén tájékoztatni kell döntése következményeiről, illetőleg ismételtén javasolni kell számára az életfenntartó beavatkozás elvégzéséhez történő beleegyezést.
- [41] Az ismételt tájékoztatásra, illetve ismételt beleegyezési javaslatra vonatkozó rendelkezéseket az indítványozó ellentétesnek tartja az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, I. cikkével, II. cikkével, XV. cikk (1)–(2) bekezdésével.
- [42] Szerinte a megjelölt rendelkezések indokolatlan beavatkozást jelentenek a beteg személyiségébe, sértik önrendelkezési jogát – melynek részeként az ellátás visszautasítására vonatkozó jogát gyakorolni kívánja, vagy az ellátást már vissza is utasította.
- [43] Az indítványozó szerint a kifogásolt rendelkezések több szempontból is ellentmondásosak: nincs meghatározva, hogy hányszor kell „ismételtén” javasolni a kezelést, kinek kell javasolni, amennyiben „értelemszerűen” a kezelőorvosnak kell ismételtén tájékoztatni a beteget, vagy ismételtén javasolni a kezelés elfogadását, akkor a jogalkotó ezzel a kezelőorvost olyan helyzetbe hozza, hogy a beteggel együtt kialakított döntését hagyja figyelmen kívül, ami az indítványozó szerint sérti a kezelőorvos emberi méltóságát is.
- [44] 10. Az indítványozó a megfogalmazása miatt félreérthetőnek, ellentmondásosnak tartja a Kr. 2. § (2) bekezdésében a közokirat készítés költségeire vonatkozó mondatrészt, szerinte ez felesleges túlszabályozás, az Eütv. erre utalást nem tartalmaz, és a közokirat megnevezésből is következik, hogy nem ingyenes, nem társadalombiztosítási szolgáltatás.
- [45] A Kr. 2. §-a többek között kimondja, hogy amennyiben a beteg gyakorolni kívánja az ellátás visszautasítására vonatkozó jogát, és szándékát az ismételt tájékoztatást követően is fenntartja, haladéktalanul biztosítani kell számára joga gyakorlásához szükséges feltételeket. Az indítványozó szerint ez csak az egészségügyi intézményben történő nyilatkozattételre vonatkozhat, hiszen a közjegyző előtt tett nyilatkozat feltételezi a törvényi feltételek meglétét. A kifogásolt mondatrész azonban azt a téves benyomást kelti, hogy a visszautasítás jogát az egészségügyi intézményben kizárólag közokiratban lehet gyakorolni, így megtörténhet, hogy magánokiratba foglalt nyilatkozatot nem fogad el az egészségügyi intézmény.
- [46] Másrészt úgy véli az indítványozó, hogy aki nem tudja kifizetni a közjegyző és esetlegesen a pszichiáter költségeit (ha az egészségügyi intézménynek nincsen pszichiáter szakorvosa, és máshonnan kell hívni), el van zárva a visszautasításra vonatkozó nyilatkozattétel lehetőségétől, ami a „jogegyenlőség és esélyegyenlőség elvét” sérti.
- [47] 11. Az indítványozó szerint a Kr. 3. § (4) bekezdése „akkor a visszautasított ellátást meg kell szüntetni, illetve” szövegrésze alaptörvény-ellenes, mert aktív eutanázia végrehajtására utasít. Ismét megjelöli az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, I. cikkét, II. cikkét, valamint a XV. cikk (1)–(2) bekezdését.
- [48] Előadja, hogy az életfenntartó beavatkozás visszautasítása az életmentő beavatkozás visszautasítását is jelenti [lásd: Kr. 1. § a) pontja]. A támadott rendelkezés értelmében, ha a Bizottság döntését követő harmadik napon a beteg – két tanú előtt – ismételtén kinyilvánítja az életfenntartó beavatkozás visszautasítására irányuló szándékát, akkor a visszautasított ellátást meg kell szüntetni, illetve meg sem lehet kezdeni. Az indítványozó szerint az ilyen beavatkozások megszüntetése halált eredményez, ami bűncselekmény. Ugyanakkor nem határozza meg a jogszabály, hogy kinek kell végrehajtani, rá nézve milyen következményei lesznek, ha a beavatkozást megszünteti, hogy viszonyul a rendelkezés a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényhez (a továbbiakban: régi Btk.), különösen a 168. §-ához (öngyilkosságban közreműködés). Összességében úgy véli, a rendelkezés sérti

a jogállamiság elvét, ezen keresztül a normavilágosság követelményét, illetve ellentétes a 22/2003. (IV. 28.) AB határozattal, valamint az élet védelmére vonatkozó kötelezettséggel is.

- [49] 12. Végül kéri az indítványozó a Kr. 5. § (2) bekezdés „illetve a helyettes döntéshozó rendelkezik-e belátási képességgel” szövegrésze megsemmisítését is, mert ellentétesnek tartja az Alaptörvény korábban már megjelölt cikkeivel.
- [50] Az Eütv. 22. § (4) bekezdése értelmében azt vizsgálja a Bizottság, hogy a beteg döntését annak következményei ismeretében hozta-e meg. A Kr. e rendelkezés alkalmazási körét terjeszti ki a helyettes döntéshozókra is, ami az indítványozó szerint nem lehet a Bizottság feladata, hiszen az Eütv. maga kizárólag cselekvőképességet enged helyettes döntéshozónak. Szerinte ez súlyosan sérti a helyettes döntéshozó emberi méltóságát, az indokolatlan elmeorvosi vizsgálat súlyos beavatkozást jelent a magánszférájába, ezen felül az állam túlhatalmát szolgálja.
- [51] A fent kifejtett indokokra tekintettel kéri a megjelölt rendelkezések alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését.

II.

- [52] Az Alkotmánybíróság a határozathozatal során a következő jogszabályi rendelkezéseket vette figyelembe:
- [53] 1. Az Alaptörvény indítványozó által megjelölt rendelkezései:
 „B) cikk (1) Magyarország független, demokratikus jogállam.”
 „I. cikk (1) AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.
 (2) Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait.
 (3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”
 „II. cikk Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”
 „III. cikk (1) Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.”
 „IV. cikk (1) Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.
 (2) Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.”
 „XV. cikk (1) A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.
 (2) Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”
- [54] 2. Az Eütv. támadott rendelkezései:
 „16. § (1) A cselekvőképességet betege – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – közokiratban, teljes bizonyító erejű magánokiratban vagy – írásképtelensége esetén – két tanú együttes jelenlétében megtett nyilatkozattal
 a) megnevezheti azt a cselekvőképességet betege személyt, aki jogosult helyette a beleegyezés, illetve a visszautasítás jogát gyakorolni, illetve, akit a 13. § alapján tájékoztatni kell,
 b) az a) pontban meghatározott személy megjelölésével vagy anélkül a (2) bekezdés szerinti személyek közül bárkit kizárhat a beleegyezés és a visszautasítás jogának helyette történő gyakorlásából, illetve a 13. § szerinti tájékoztatásból.
 (2) Amennyiben a beteg cselekvőképtelen és nincs az (1) bekezdés a) pontja alapján nyilatkozattételre jogosult személy, a beleegyezés és a visszautasítás jogának a (4) bekezdésben foglalt korlátok közötti gyakorlására – az (1) bekezdés b) pontjában foglaltak figyelembevételével – a megjelölt sorrendben az alábbi személyek jogosultak:

- a) a beteg törvényes képviselője, ennek hiányában
- b) a beteggel közös háztartásban élő, cselekvőképes
- ba) házastársa vagy élettársa, ennek hiányában
- bb) gyermeke, ennek hiányában
- bc) szülője, ennek hiányában
- bd) testvére, ennek hiányában
- be) nagyszülője, ennek hiányában
- bf) unokája;
- c) a b) pontban megjelölt hozzátartozója hiányában a beteggel közös háztartásban nem élő, cselekvőképes
- ca) gyermeke, ennek hiányában
- cb) szülője, ennek hiányában
- cc) testvére, ennek hiányában
- cd) nagyszülője, ennek hiányában
- ce) unokája.”

„20. § (1) A cselekvőképes beteget – a (2)–(3) bekezdésekben foglaltakra tekintettel, illetőleg a (6) bekezdésben foglalt eset kivételével – megilleti az ellátás visszautasításának joga, kivéve, ha annak elmaradása mások életét vagy testi épségét veszélyeztetné.

(2) A beteg minden olyan ellátást, amelynek elmaradása esetén egészségi állapotában várhatóan súlyos vagy maradandó károsodás következne be, csak közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban, illetve írásképtelensége esetén két tanú együttes jelenlétében utasíthat vissza. Ez utóbbi esetben a visszautasítást az egészségügyi dokumentációban rögzíteni kell, amelyet a tanúk aláírásukkal hitelesítenek.

(3) A betegség természetes lefolyását lehetővé téve az életfenntartó vagy életmentő beavatkozás visszautasítására csak abban az esetben van lehetőség, ha a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül – megfelelő egészségügyi ellátás mellett is – halálhoz vezet és gyógyíthatatlan. Az életfenntartó, illetve életmentő beavatkozás visszautasítása a (2) bekezdés szerinti alaki előírások betartásával történhet.

(4) A (3) bekezdés szerinti visszautasítás csak akkor érvényes, ha egy háromtagú orvosi bizottság a beteget megvizsgálja és egybehangzóan, írásban nyilatkozik arról, hogy a beteg döntését annak következményei tudatában hozta meg, illetve, hogy a (3) bekezdés szerinti feltételek fennállnak, továbbá a beteg az orvosi bizottság nyilatkozatát követő 3. napon – két tanú előtt – ismételten kinyilvánítja a visszautasításra irányuló szándékát. Amennyiben a beteg nem járul hozzá az orvosi bizottság vizsgálatához, a kezelés visszautasítására vonatkozó nyilatkozata nem vehető figyelembe.

(5) A (4) bekezdés szerinti bizottság tagjai a beteg kezelőorvosa, egy – a beteg gyógykezelésében részt nem vevő –, a betegség jellegének megfelelő szakorvos, valamint egy pszichiáter szakorvos.”

„21. § (1) Cselekvőképtelen beteg, korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott beteg esetén a 20. § (2) bekezdése szerinti ellátás nem utasítható vissza.

(2) Ha cselekvőképtelen beteg, továbbá korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott beteg esetén a 20. § (3) bekezdése szerinti ellátás visszautasítására kerül sor, az egészségügyi szolgáltató keresetet indít a beleegyezés bíróság általi pótlása iránt. A kezelőorvos a bíróság jogerős határozatának meghozataláig köteles a beteg egészségi állapota által indokolt ellátások megtételére. Közvetlen életveszély esetén a szükséges beavatkozások elvégzéséhez bírósági nyilatkozatpótlásra nincs szükség.

(3) A kezelőorvos a (2) bekezdésben foglalt kötelezettsége teljesítése érdekében – szükség esetén – igénybe veheti a rendőrhatalóság közreműködését.

(4) A (2) bekezdésben meghatározott nyilatkozat pótlására irányuló eljárás során a bíróság nemperes eljárásban soron kívül jár el. Az eljárás tárgyi költségmentes. Ha e törvényből, illetve az eljárás nemperes jellegéből más nem következik, a bírósági eljárásban a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény szabályait kell megfelelően alkalmazni.”

„22. § (1) A cselekvőképes személy – későbbi esetleges cselekvőképtelensége esetére – közokiratban visszautasíthat

a) a 20. § (1) bekezdése szerinti egyes vizsgálatokat, beavatkozásokat,

b) a 20. § (3) bekezdése szerinti beavatkozásokat, valamint

c) egyes életfenntartó, életmentő beavatkozásokat, ha gyógyíthatatlan betegségben szenved és betegsége következtében önmagát fizikailag ellátni képtelen, illetve fájdalmai megfelelő gyógykezeléssel sem enyhíthetők.

(2) A cselekvőképese személy – cselekvőképtelensége esetére – közokiratban megnevezheti azt a cselekvőképese személyt, aki az (1) bekezdés szerinti jogát helyette gyakorolhatja.

(3) Az (1)–(2) bekezdés szerinti nyilatkozat abban az esetben érvényes, ha pszichiáter szakorvos – egy hónapnál nem régebbi – szakvéleményben igazolja, hogy a személy döntését annak lehetséges következményei tudatában hozta meg. A nyilatkozatot két évente meg kell újítani, és azt a beteg bármikor – cselekvőképességére, illetve alaki kötöttségre tekintet nélkül – visszavonhatja.”

[55] 3. A Kr. sérelmes rendelkezései:

„1. § E rendeletet kell alkalmazni

a) életmentő, életfenntartó (a továbbiakban együtt: életfenntartó) beavatkozások visszautasítására [Eütv. 20. § (3) bekezdés], valamint”

„2. § (1) Amennyiben a beteg az egészségügyi ellátás visszautasítására irányuló jogát gyakorolni kívánja, őt ismételt tájékoztatni kell döntésének várható következményeiről, illetve e jog gyakorlásának feltételeiről.

(2) Ha a beteg az ellátás visszautasítására irányuló szándékát továbbra is fenntartja, haladéktalanul biztosítani kell számára e jog gyakorlásához szükséges törvényi feltételeket, azonban a közokirat elkészítésének költségei a beteget terhelik. Ennek keretében intézkedni kell annak érdekében, hogy a beteg nyilatkozatát az Eütv. által megkívánt alakosságok [Eütv. 20. § (2)–(3) bekezdés, 22. §] megtartásával tehesse meg. A betegnek az ellátás visszautasításáról szóló nyilatkozata, valamint a korábban tett – visszautasításról szóló – nyilatkozatának visszavonása az egészségügyi dokumentáció részét képezi.”

„3. § (1) Az életfenntartó beavatkozás visszautasítása esetén az egészségügyi intézmény vezetője vagy az általa kijelölt személy gondoskodik az Eütv. 20. §-ának (4) bekezdése szerinti bizottság (a továbbiakban: Bizottság) haladéktalan összehívásáról. [...]

(3) A Bizottság pszichiáter szakorvos tagja nyilatkozik arról, hogy a beteg rendelkezik-e a döntés meghozatalához szükséges belátási képességgel. A belátási képesség megállapítása során a beteget minden esetben, a beteg hozzátartozóját [Eütv. 16. § (2) bekezdés] lehetőség szerint meg kell hallgatni.

(4) Ha a Bizottság döntését követő harmadik napon a beteg – két tanú előtt – ismételt kinyilvánítja az életfenntartó beavatkozás visszautasítására irányuló szándékát, akkor a visszautasított ellátást meg kell szüntetni, illetve azt meg sem lehet kezdeni.”

„4. § A beteget az életfenntartó beavatkozás visszautasítása jogának gyakorlása során belátási képességgel rendelkezőnek kell tekinteni, ha képes döntése következményeinek megértésére. Ennek során a Bizottságnak azt kell vizsgálnia, hogy a beteg képes-e

a) megérteni a döntéséhez szükséges információkat,

b) mérlegelni döntésének esetleges következményei között,

c) döntése következményeinek megértésére, valamint

d) döntésének megfelelő formában, érthető módon való közlésére.”

„5. § (1) Amennyiben a beteg az Eütv. 22. §-ában foglalt nyilatkozatot tett, a kezelőorvosnak az abban foglaltaknak megfelelően, illetve az abban megnevezett személy (a továbbiakban: helyettes döntéshozó) nyilatkozata alapján kell eljárnia.

(2) A Bizottság a helyettes döntéshozó döntésével kapcsolatban írásban nyilatkozik arról, hogy a törvényi feltételek fennállnak-e, illetve a helyettes döntéshozó rendelkezik-e belátási képességgel [Eütv. 22. § (4) bekezdés b) pont].”

„9. § (1) Amennyiben a beteg az ellátás visszautasításának jogát gyakorolta, a tájékoztatáshoz való jog (Eütv. 13. §) továbbra is megilleti, illetve ismételt javasolni kell számára az életfenntartó beavatkozás elvégzéséhez történő beleegyezést.”

„Melléklet a 117/1998. (VI. 16.) Korm. rendelethez

Az Eütv. 22. §-ának (1) bekezdésében megjelölt közokirat kötelező tartalmi elemei

[...]

2. A közjegyző nyilatkozata arról, hogy az érintett személy bemutatta egy pszichiáter szakorvos egy hónapnál nem régebbi szakvéleményét arról, hogy az érintett személy cselekvőképese és belátási képessége teljesen ép.*

* Az eredeti közokirat mellékletét képezi a pszichiáter szakorvos szakvéleménye.”

III.

- [56] Az Abtv. 56. § (1) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság az ügyrendjében meghatározottak szerinti tanácsban dönt az alkotmányjogi panasz befogadásáról.
- [57] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a kérelem a befogadhatóság formai feltételeinek megfelel: az alkotmányjogi panasz határidőben érkezett az Alkotmánybíróságra, az indítványozó szabályszerűen meghatalmazott jogi képviselő útján járt el [Abtv. 51. § (2)–(3) bekezdése], valamint a kérelem az Abtv. 52. § (1) bekezdés a)–f) pontjaiban foglalt feltételeknek a következő kiegészítéssel, az indokolásban lejjebb, a IV. pontban részletesen kifejtettek szerint részben eleget tesz.
- [58] Az Alkotmánybíróság a befogadási eljárás során vizsgálta az indítványozó érintettségét, és a következő megállapításokat tette.
- [59] Az Eütv. szerint a beteg két módon utasíthatja vissza az életfenntartó, illetve életmentő beavatkozást: az Eütv. 22. § alapján tett ún. élő végrendeletben, vagy az Eütv. 20. § (3)–(8) bekezdése szerinti eljárásban. A kettő között szembeötlő különbség, hogy az elsőt a beteg a bizonytalan jövőre nézve egészségesen, de legalábbis nem a törvényben leírt súlyos beteg állapotban, míg a 20. § szerinti nyilatkozatot már betegsége idején, saját aktuális állapota ismeretében, eleve életveszélyben, és a törvény követelménye szerint gyógyíthatatlan betegségben szenvedő emberként teszi.
- [60] Ennek megfelelően az indítványozó személyes és közvetlen érintettsége is kétféle lehet. Az egyik általános: minden ember halandó lévén bármikor kerülhet, akár váratlanul is (egyik pillanatról a másikra), abba a helyzetbe, hogy döntenie kelljen életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasításáról (ha egyáltalán képes erre). Az ilyen helyzet előreláthatatlansága és az ember halandó mivolta együttesen megalapozzák minden ember érintettségét. Ez az érintettség közvetlenné válik, ha valaki, mint az indítványozó, élő végrendeletet kíván tenni, tehát jó előre kinyilvánítja akaratát.
- [61] Az indítványozó – előadása szerint – élő végrendeletet kívánt volna tenni, de a nyilatkozat megtételének számára elfogadhatatlan anyagi és eljárási korlátai miatt végül nem tett. Ennek okait, melyeket alkotmányos jogait korlátozónak tart, indítványában részletesen kifejtette.
- [62] Az érintettség harmadik eleme, hogy az indítványozót a jelenben kell érintenie a támadott szabályozásnak. A kezelés visszautasítása esetében a fentebb vázolt okokból ez a jelen idő többféleképpen értelmezhető. Az egyik lehetséges értelmezés szerint az Eütv. 20. §-a csak akkor érinti a jelenben és közvetlenül az indítványozót, ha súlyos, életveszéllyel járó gyógyíthatatlan betegségben szenved, tehát amikor éppen abban a helyzetben van, hogy dönthet az életmentő vagy -fenntartó kezelés visszautasításáról. Mivel ennek lehetősége minden ember számára minden pillanatban fennáll, érintettségnek elfogadható, hogy senki nem tudhatja előre, mikor éri betegség vagy baleset, amelynek következtében gyakorolhatná az Eütv.-ben biztosított kezelés-visszautasítási jogát.
- [63] A fentebb vázolt értelmezés elvetése kizárná, hogy az érintett egyáltalán alkotmányjogi panaszt nyújtson be, még inkább azt, hogy tényleges jogvédelmet kapjon. A jogértelmezés, amely eleve lehetetlenné teszi a jogi norma érvényesülését ésszerűtlen és ezért elfogadhatatlan lenne („effet utile”).
- [64] Egyszerűbb a jelenidejűség igazolása annál, aki (mint az indítványozó) élő végrendeletet kíván tenni, vagy éppen tett is. Az élő végrendelet megtétele vagy ennek szándéka – az indítványozó állítása szerint a nyilatkozattétel alaptörvény-ellenes feltételei miatt nem tehetett nyilatkozatot –, elegendő alap a jelenbeli érintettség megállapítására.
- [65] Aki élő végrendeletet kíván tenni, számol azzal, hogy olyan betegség, melynél a kezelések elfogadásáról vagy visszautasításáról kell döntenie, életében valamikor, egy előre nem látható – esetleg előre látott, vagy valószínűnek tartott – időpontban bekövetkezzhet. Ezt az eseményt anticipálva, előre kíván élni a törvényben biztosított önrendelkezési jogával. Mivel élő végrendelet megtételére bármikor van lehetőség, az indítványozó érintettségnek tekinthető annak ellenére, hogy végül nem tett élő végrendeletet.

IV.

- [66] Az alkotmányjogi panasz részben megalapozott, részben érdemi elbírálásra alkalmatlan.
- [67] 1. Az Alkotmánybíróság az indítvány befogadása során megállapította, hogy az indítványozó alkotmányjogi panasza egyes, jól elkülöníthető részeiben – többek között – az Alaptörvény B) cikkére, a jogállamiság, azon belül a normavilágosság sérelmére hivatkozott az alábbiak szerint: az Eütv. és a Kr. több rendelkezése tekintetében állította a normavilágosság sérelmét, így értelmezési problémákat vet fel az Eütv. 20. § (2) bekezdése „csak”

- szövegrészeivel, az Eütv. 20. § (3) bekezdés „vagy életmentő”, és „illetve életmentő” szövegrészeivel, valamint a Kr. 1. § a) „életmentő”, illetve „(a továbbiakban együtt: életfenntartó)” szövegrészeivel, a Kr. 2. § (1) bekezdése „ismételten” szövegrészeivel, a Kr. 2. § (2) bekezdése „azonban a közokirat elkészíttetésének költségei a beteget terhelik” szövegrészeivel, a Kr. 3. § (4) bekezdése „akkor a visszautasított ellátást meg kell szüntetni, illetve” szövegrészeivel, végül a Kr. 9. § (1) bekezdése „illetve ismételten javasolni kell számára az életfenntartó beavatkozás elvégzéséhez történő beleegyezést” szövegrészeivel összefüggésben. Az indítványozó e rendelkezések tekintetében ugyan az Alaptörvény több cikkét is sérülni véli, indokolása tartalma azonban minden esetben a jogszabály ellentmondásaira, értelmezési problémákra vonatkozik.
- [68] Az Alkotmánybíróság 3062/2012. (VII. 26.) AB határozatában összefoglalta a jogállamiság és az alkotmányjogi panasz kapcsolatát elemző gyakorlatát, és kimondta, hogy az Alkotmánybíróság alkotmányjogi panasz keretében a jogbiztonság sérelmére való hivatkozásokat a visszaható hatályú jogalkotásra és a felkészülési idő hiányára alapított indítványok esetén vizsgálja. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy alkotmányjogi panaszban az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének, azaz a jogállamiság követelményének sérelmére önmagában – Alaptörvényben biztosított jog megjelölése nélkül – nem lehet hivatkozni. Mivel ebben a határozatban az indítványozók a jogbiztonság követelményének a sérelmét önmagában és nem valamely, az Alaptörvényben biztosított joggal összefüggésben kérték vizsgálni, az Alkotmánybíróság a panaszt ebben a részében visszautasította {Indokolás [171]}.
- [69] A 3033/2013. (II. 12.) AB végzés Indokolásában – egyéb határozatok mellett – a fentieket megerősítette: „»az alkotmányjogi panasz az Alkotmányban szabályozott alapvető jogok védelmének eszköze, mely alapvető jogok rendeltetése az, hogy az államhatalommal szemben alkotmányos garanciákat teremtsenek az állampolgár, az egyén vagy egy közösség jogainak védelmére, cselekvési autonómiájának biztosítására.« [65/1992. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1992, 289, 291.] Ebből következően az Alkotmánybíróság azt is kimondta, hogy a jogállamiság részét képező jogbiztonság – és az abból fakadó normavilágosság – követelménye önmagában nem minősül a polgárok Alkotmányban biztosított jogának, ezek alapján konkrét alapjogsérelem nem állapítható meg. [676/D/2004. AB határozat, ABH 2007, 1652, 1655–1656.; 712/D/2004. AB végzés, ABH 2007, 2708, 2711–2712.; 1140/D/2006. AB végzés, ABH 2008, 3578, 3580.] A jogbiztonság követelményének sérelmére való hivatkozást alapvetően két esetben, a visszaható hatályú jogalkotásra és a felkészülési idő hiányára alapított indítványok esetén vizsgálta (összefoglalóan: 1140/D/2006. AB végzés, ABH 2008, 3578, 3580.) Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatálybalépését követően is a B) cikk (1) bekezdése szerinti jogállamiság elvén alapuló jogbiztonság sérelmére alapozott alkotmányjogi panaszt csak kivételes esetekben – a visszaható hatályú jogalkotásra és a felkészülési idő hiányára alapított indítványok esetében – vizsgálja.” {Indokolás [7]}
- [70] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint tehát alkotmányjogi panaszban a jogállamiságra való hivatkozásnak csak kivételes esetekben – a visszaható hatályú jogalkotásra és a felkészülési idő hiányára alapított indítványok esetében – van helye.
- [71] Jelen alkotmányjogi panasz ismertetett részei tekintetében az Alaptörvény B) cikkére – lévén alapérték, alkotmányos elv, nem pedig alapvető jog – mindezek alapján szintén nem lehet alappal hivatkozni. Az indítványozó a fenti rendelkezésekkel összefüggésben az Alaptörvény további cikkeire is hivatkozott, ezekre vonatkozóan azonban értékelhető indokolást nem adott elő, így érdemi elbírálásra ezek tekintetében sem volt mód.
- [72] 2. Az indítványozó érvei a fentiekén túl is alapvetően a jogalkotó mulasztására (a jogszabályi rendelkezések hiányosságaira), illetve a jogalkalmazás során eldöntendő jogértelmezési kérdésekre vonatkoznak. A kifogásolt jogértelmezési problémák azonban nem abból fakadnak, hogy az Eütv. megjelölt rendelkezései eleve értelmezhetetlenek a törvény címzettjei és a jogalkalmazók számára. Önmagában az, hogy az Eütv. egyes rendelkezéseinek alkalmazása jogértelmezési kérdéseket vethet fel, nehézségeket okozhat, nem sérti a normavilágosság követelményét, így nem eredményez alaptörvény-ellenességet sem. Az orvosi gyakorlatban előforduló probléma az Alkotmánybíróság érdemi vizsgálata tárgyát nem képezheti; ezenfelül a kifogásolt rendelkezések megsemmisítésével sem oldódna meg.
- [73] Különösen áll ez a Kr. 3. § (4) bekezdése „akkor a visszautasított ellátást meg kell szüntetni, illetve” szövegrésze tekintetében: sem a jogszabályból, sem a jogszabályi környezetből nem olvasható ki olyan értelmezés, amely – ahogy az indítványozó állítja – aktív eutanáziát eredményezne; ezt egyébként a törvény mellett a Magyar Orvosi Kamara Etikai Kódexe külön is határozottan tiltja:
„Az orvos gyógyításra és a beteg szenvedésének enyhítésére tett esküt és kapott felhatalmazást és nem arra, hogy más ember életét kioltsa.

- (17) Az ember életének kioltását célzó tevékenység mind az orvosi hivatással, mind az orvosi etikával összeegyeztethetetlen, egyben kirívóan súlyos etikai vétség." (II. 2.2.: „Kapcsolat a betegekkel")
- [74] Minderre tekintettel az Alkotmánybíróság az indítványt ezekben a részeiben az Abtv. 64. § d) pontja alapján visszautasította.
- [75] 3. Alaptörvény-ellenesnek tartja az indítványozó az Eütv. 21. § (3) bekezdését is; úgy véli, a gyógyítás nem történhet rendőri erőszak alkalmazásával. Elfogadhatatlannak tartja, hogy (életkora okán) korlátozottan cselekvőképes beteg esetén a visszautasított életmentő vagy életfenntartó ellátást rendőrséggel kellene kikényszeríteni; szerinte ez ellentétes a jogállamisággal és az emberi méltósággal. Ellentmondásosnak is tartja a szabályozást, hiszen az Eütv. nem határozza meg, hogyan történik a rendőri közreműködés, ilyen esetben ki hajtja végre az orvosi beavatkozásokat.
- [76] Az Alkotmánybíróság e rendelkezés vizsgálata során megállapította, hogy az indítványozó érintettnek nem tekinthető: az Abtv. 26. § (2) bekezdése alapján alkotmányjogi panasszal az élhet, akinek Alaptörvényben biztosított jogát az egyedi ügyben alkalmazott, illetőleg hatályosuló jogszabályi rendelkezés sérti, és az alaptörvény-ellenes jogszabály rendelkezésének alkalmazása vagy hatályosulása folytán közvetlenül, bírói döntés nélkül következett be a jogsérelem, valamint nincs a jogsérelem orvoslására szolgáló jogorvoslati eljárás, vagy a jogorvoslati lehetőségeit az indítványozó már kimerítette. A kérelem elbírálhatóságának feltétele az érintettség, nevezetesen, hogy a panaszos által alaptörvény-ellenesnek ítélt jogszabály a panaszos személyét, konkrét jogviszonyát közvetlenül és ténylegesen érintő rendelkezést állapít meg, s ennek következtében a panaszos alapjogai sérülnek (lásd például: 3265/2012. (X. 4.) AB végzés, Indokolás [18]).
- [77] Az indítványozó az Eütv. 21. § (3) bekezdését kifogásolja, azonban nem igazolja, hogy akár korlátozottan cselekvőképes, vagy cselekvőképtelen betegként, vagy ezek törvényes képviselőjeként, vagy akár kezelőorvosként lépne fel. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság az indítványt ebben a részében az Abtv. 64. § d) pontja alapján visszautasította.
- [78] Az Alkotmánybíróság mindazonáltal megjegyzi: az Eütv. 21. § (3) bekezdése – ahogy arra az indítványozó is hivatkozik – a kezelőorvos számára lehetővé teszi a rendőrhatalóság közreműködésének igénybe vételét, az Eütv. 21. § (2) bekezdésében megfogalmazott kötelezettség teljesítése körében. Az Alkotmánybíróság a 36/2000. (X. 27.) AB határozatban már vizsgálta az Eütv. 21. § (3) bekezdését, és rámutatott arra, hogy „[a]z Eütv. 21. § (2)–(3) bekezdésével kapcsolatos indítványozói felvetés félreértésen alapul. Az indítványozó szerint e szabályok lehetővé teszik, hogy a kezelőorvos a beteggel szemben az indokolt orvosi ellátások megtételére, illetve a szükséges beavatkozások elvégzésére vonatkozó kötelezettsége teljesítése érdekében a rendőrhatalóság közreműködését is igénybe vegye. [...] A kezelőorvos viszont a bíróság jogerős határozatának meghozataláig köteles a beteg egészségi állapota által indokolt ellátások megtételére, »szükség esetén« – a törvényes képviselő vagy az erre feljogosított más személy fellépésével szemben – rendőrhatalósági közreműködés igénybevételével [Eütv. 21. § (2)–(3) bekezdései]. Megállapítható tehát, hogy e szabály – az indítványozó értelmezésével ellentétben – nem a beteggel, hanem a helyette nyilatkozó személlyel szemben teszi lehetővé a rendőrhatalóság közreműködését akkor, ha a kezelőorvos és a törvényes képviselő között keletkezik másként fel nem oldható ellentét.” [ABH 2000, 241, 264.]
- [79] A jelen kérelem szintén abból indul ki, hogy a rendőrség bevonására a korlátozottan cselekvőképes, vagy cselekvőképtelen beteggel szemben kerül sor, azonban erről a fentiekben kifejtettek szerint nincs szó.
- [80] Az indítványozó azt is kifogásolja, hogy az Eütv. nem határozza meg, hogyan történik a rendőri közreműködés, ilyen esetben ki hajtja végre az orvosi beavatkozásokat. Az orvosi beavatkozásokat értelemszerűen az orvos hajtja végre, a rendőri közreműködés szabályait pedig nyilvánvalóan nem az Eütv., hanem a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) tartalmazza. Minthogy azonban ez az indítványrész tartalmában mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapítására irányult (ami egyébként nem áll fenn, hiszen az Rtv. részletes szabályokat tartalmaz a rendőri intézkedésekre vonatkozóan), az indítványozó érintettsége fennállása esetén sem lett volna elbírálható.

V.

- [81] 1. Az indítványozó az egészségügyi önrendelkezési joggal kapcsolatos alkotmányjogi aggályokat vet fel alkotmányjogi panaszában: az indítvány egyrészt a (cselekvőképes, korlátozottan cselekvőképes, vagy cselekvőképtelen) beteg embereknek az egyes ellátások visszautasításához fűződő jogának gyakorlati problémáit, e jog gyakorlásának korlátait, másrészt a még egészséges, cselekvőképes emberek későbbi betegségük esetére kiterjedő önrendelkezési jogának élő végrendeletben történő érvényesítése nehézségeit elemezte, kifogásolva

a pszichiáteri szakvélemény beszerzésére vonatkozó kötelezettséget, gyakorlatban előforduló esetekkel is szemlélítve az állításait, továbbá az egészségügyi önrendelkezési joggal szoros összefüggésben a visszautasítás jogát gyakorló beteg esetében felállított bizottság tevékenységét, összetételét, azon belül a pszichiáter szakorvos közreműködését kifogásolta.

- [82] 2. Az Alkotmánybíróság Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.) hatálybalépését követően, az Alaptörvény Záró és vegyes rendelkezések 5. pontjára tekintettel úgy foglalt állást, hogy „az újabb ügyekben vizsgálendő alkotmányjogi kérdések kapcsán felhasználhatja a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket és alkotmányossági összefüggéseket, ha az Alaptörvény adott szakaszának az Alkotmánnyal fennálló tartalmi egyezése, az Alaptörvény egészét illető kontextuális egyezősége, az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele és a konkrét ügy alapján a megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya, és szükségesnek mutatkozik azoknak a meghozandó döntése indokolásába történő beillesztése”. Az Alkotmánybíróság a korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja [13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [30]–[34]].
- [83] Az Alkotmánybíróság 22/2003. (IV. 28.) AB határozatában rendkívül részletesen vizsgálta az Eütv. egyes, az indítványozó által is kifogásolt rendelkezéseit, az e határozatban foglalt megállapításokat az Alkotmánybíróság a jelen eljárás során sem hagyhatta figyelmen kívül.
- [84] A 22/2003. (IV. 28.) AB határozatban az Alkotmánybíróság a gyógyíthatatlan betegségben szenvedők életük méltó befejezéséhez való jogával kapcsolatos indítványokat vizsgálta, és elutasította azt az indítványt, amely szerint az Eütv. alkotmányellenesen korlátozza a gyógyíthatatlan betegek önrendelkezési jogát azáltal, hogy nem teszi lehetővé számukra életük orvosi segítséggel történő befejezését (vagyis az aktív eutanázia alkalmazását).
- [85] Szintén elutasította azt az indítványt is, amely szerint mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenes helyzet állt elő annak folytán, hogy a jogalkotó az emberölés és az öngyilkosságban közreműködés törvényi tényállásait nem hozta összhangba az Alkotmány 54. § (1) bekezdésével.
- [86] Az Alkotmánybíróság elutasította azokat az indítványokat is, melyek szerint az Eütv. 15. § (2) bekezdése, 20. § (3) és (4) bekezdése, 22. § (4) bekezdése és 23. § (1) bekezdése alkotmányellenesen korlátozza a gyógyíthatatlan betegeknek az életfenntartó vagy életmentő orvosi beavatkozás visszautasítására vonatkozó önrendelkezési jogát, illetve a további, az Eütv. és Kr. egyes rendelkezéseit kifogásoló indítványok tekintetében is hasonló eredményre jutott.
- [87] A határozatban vizsgált egyes rendelkezések részben a jelen ügynek is tárgyát képezik; ezekre az Alkotmánybíróság az adott konkrét rendelkezés vizsgálatánál tér ki.
- [88] 3. Az Eütv. 1997-ben jelentős, a betegjogok terén komoly előrelépést jelentő változásokat vezetett be a korábbi szabályozáshoz képest. A törvény általános indokolása utalt azokra a folyamatokra, melyek Európa-szerte már korábban szemléletváltást hoztak az egészségügy területén, így többek között a megelőzés, az egészséges életmód, az alternatív gyógymódok előtérbe kerülése, a fertőző betegségek visszaszorulása, a lakosság elöregedése, a betegek és hozzátartozóik tájékoztatás iránti igénye, a már megszerzett tájékozottsága stb., amelyeket a jogalkotó igyekezett beépíteni az Eütv.-be is. Ugyanakkor a gazdasági, politikai és társadalmi változások mellett számos jogi tényező is indokolta az új törvény megalkotását. Nagyon fontos előrelépést jelentett a korábbi törvényhez képest a betegek jogainak rendezése, ahogy az indokolás 5. pontja fogalmaz: „[a] hatályos törvény az egészségügyi viszonyrendszer szereplőinek jogait és kötelezettségeit sem szabályozza egyértelműen. Így például kizárólag az egészségügyi dolgozók kötelezettségeként jelentkeznek olyan, a másik felet – a betegeket – megillető jogosultságok, amelyek alanyi jogosultságként való megfogalmazása elengedhetetlen e jogok érvényesítésének a szempontjából.” Az Eütv. további jelentős vonása a betegjogok erősítése, ami részben abban fejeződik ki, hogy „[a]z államnak biztosítania kell a betegek általános emberi és állampolgári jogainak, valamint az egészségügyi ellátás nyújtása során releváns betegjogainak érvényre juttatását” (Általános Indokolás 4. pont).
- [89] 4. Az Alkotmánybíróság röviden áttekintette az Eütv. alkotmányjogi panasz által érintett rendelkezéseit, amelyek a „A betegek jogai és kötelezettségei” cím alatt, az Eütv. 15–23. §-aiban szabályozzák az önrendelkezéshez való jog, illetőleg az ellátás visszautasításának joga fő kérdéseit.
- [90] A beteg önrendelkezési jogának fő biztosítója a tájékozott beleegyezés: a betegnek minden orvosi beavatkozáshoz – a jelentősebb (invazív) beavatkozásokhoz írásban – hozzá kell járulnia. Ez az önrendelkezési jog nem terjed ki az életmentő és az életfenntartó beavatkozásokra, melyeket az orvos köteles elvégezni. Ez alól kivételt tesz az Eütv. 20. § (1) bekezdés: eszerint a cselekvőképes beteget – önrendelkezési joga részeként – megilleti az ellátás

visszaautasításának joga. Ezt a szabályt a (2) bekezdésben formai követelmények beiktatásával szűkíti a jogalkotó abban az esetben, ha a kezelés elmaradása a beteg egészségi állapotában súlyos vagy maradandó károsodást okozna; míg a (3)–(6) bekezdés az életfenntartó, illetve életmentő beavatkozás visszaautasítására további feltételeket szab: a beteg oldalán olyan súlyos betegséget, amely az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül halálhoz vezet és gyógyíthatatlan, míg az egészségügyi intézménynek ezzel párhuzamosan kötelezettségévé teszi, hogy egy háromtagú bizottság a beteget megvizsgálja, és három napon belül írásban nyilatkozzon a beteg belátási képességéről, azaz arról, hogy döntését annak lehetséges következményei tudatában hozta-e meg. Ezt követően (az orvosi bizottság nyilatkozatát követő harmadik napon) a betegnek ismét ki kell nyilvánítania az életmentő vagy életfenntartó kezelés visszaautasítására vonatkozó akaratát (két tanú előtt).

- [91] Az Eütv. 21. §-a a korlátozottan cselekvőképes kiskorú, a cselekvőképességében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott betegek és a cselekvőképtelen betegek visszaautasítási jogáról tartalmaz további rendelkezéseket (korlátokat): esetükben a 20. § (2) bekezdés szerinti ellátás nem utasítható vissza, a 20. § (3) bekezdés szerinti életmentő, illetve életfenntartó beavatkozások visszaautasítása esetén a beleegyező nyilatkozat bíróság általi pótlása iránt keresetet indít az egészségügyi szolgáltató.
- [92] A 20–21. §-okban megfogalmazott szabályok azokra az esetekre vonatkoznak, amikor a beteg olyan helyzetbe kerül, hogy az ellátás igénybevételéről, vagy annak visszaautasításáról kell döntenie. Ezekről a szabályokról különböző helyzetről szólnak az Eütv. 22. §-ában foglaltak. E rendelkezések tartalmazzák ugyanis az indítványozó által – a szakmai nyelven egyezően – élő végrendeletnek nevezett (előzetes) nyilatkozatokat, amelyeknek két lehetséges verziója különböztethető meg a nyilatkozat tartalma szerint. Közös vonása a nyilatkozatoknak, hogy kötelező alakításokhoz kötöttek: így mindkét esetben cselekvőképes személy közokiratba foglalt nyilatkozatáról van szó, melyben jövőbeni cselekvőképtelensége esetére rendelkezik, azzal, hogy a nyilatkozat érvényességének feltétele egy – egy hónapnál nem régebbi – pszichiáteri szakvélemény.
- [93] Az első esetben, amellyről az Eütv. 22. § (1) bekezdése szól, a cselekvőképes személy későbbi cselekvőképtelensége esetére közokiratban visszaautasíthat egyes vizsgálatokat, beavatkozásokat, életmentő, életfenntartó beavatkozásokat; míg a (2) bekezdés szerinti esetben a cselekvőképtelensége esetére közokiratban megnevezheti azt a cselekvőképes személyt, aki az (1) bekezdés szerinti (visszaautasítási) jogát helyette gyakorolhatja.
- [94] Az Eütv. 22. §-ának az indítványozó által kifogásolt (3) bekezdése mindkét esetben a közokirat érvényességéhez egy hónapnál nem régebbi, pszichiátertől származó szakvéleményt követel meg, valamint kimondja, hogy a nyilatkozatot két évente meg kell újítani.
- [95] Az Eütv. szerint tehát (mint arról fentebb a III. pontban már szó volt) a beteg két módon utasíthatja vissza súlyos betegsége esetén az életfenntartó, illetve életmentő beavatkozást: az Eütv. 22. § alapján tett (előzetes) nyilatkozatban, vagy az Eütv. 20. § (3)–(8) bekezdése szerinti eljárásban. A kettő között szembeötlő különbség, hogy az elsőt a beteg a bizonytalan jövőre nézve egészségesen, de legalábbis nem a törvényben leírt súlyos beteg állapotban, míg a 20. § szerinti nyilatkozatot már betegsége idején, saját aktuális állapota ismeretében, eleve életveszélyben, és a törvény követelménye szerint gyógyíthatatlan betegségben szenvedő emberként teszi.

VI.

- [96] Mivel az indítványozó az Eütv. és a Kr. számos rendelkezését támadta, az egyes – egymással szorosan össze nem függő – kérelmeket az Alkotmánybíróság ezek sorrendjében – elsőként a korlátozottan cselekvőképes és cselekvőképtelen emberek egészségügyi önrendelkezési (beleegyezési, visszaautasítási, helyettes döntéshozó megnevezési) jogával kapcsolatosakat – vizsgálta.
- [97] 1. Az indítványozó szerint az Eütv. 16. § (2) bekezdés a) pont „ennek hiányában” szövegrésztől kezdve a bekezdés végéig sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, I. cikkét, II. cikkét, III. cikkét, IV. cikk (1) bekezdését, valamint a XV. cikk (1)–(2) bekezdését. Álláspontja szerint a jelenlegi szabályozás indokolatlan különbséget tesz életkor és leszármazási, illetve felmenői sor szerint, hátrányos módon szűkítve a beteg helyett nyilatkozattételre jogosultak körét azért, hogy nem nevesíti, hanem kihagyja a helyettes döntéshozók közül a dédszülőket és a dédunokákat, ezért alaptörvény-ellenes.
- [98] Az Alkotmánybíróság szerint ez az indítványrész – annak ellenére, hogy a megjelölt rendelkezés megsemmisítését kéri az indítványozó – tartalmában ténylegesen mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapítására irányul, hiszen az indítványozó azt tartja sérelmesnek, a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütközőnek, hogy az Eütv. a helyettes döntéshozók lehetséges körének felsorolásából kihagyja a dédszülőt, vagy a dédunokát.

- [99] Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapításának indítványozására a panaszos nem jogosult, erre az Abtv. 46. §-a értelmében kizárólag hivatalból („hatáskörei gyakorlása során folytatott eljárásban”), amennyiben az Alkotmánybíróság az alaptörvény-ellenes helyzetet észleli, van mód. Erre a kifogásolt rendelkezés esetén nincs indok, az alaptörvény-ellenesség megállapításának nem lenne helye akkor sem, ha a fenti kérelemmel szemben a törvényi feltételek teljesülnének, hiszen a jogalkotónak a helyettes döntéshozó személyi körének meghatározásában széleskörű (bár nem korlátlan) mérlegelési joga van, ezzel szemben a betegnek nincsen arra Alaptörvényből levezethető joga, hogy korlátlan felmenői és/vagy leszármazói kört jelölhessen helyettes döntéshozónak.
- [100] A fentiekre tekintettel az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt ebben a részében, mint nem jogosulttól származót, az Abtv. 64. § b) pontja alapján visszautasította, hivatalbóli eljárásra pedig nem látott okot.
- [101] Az Alkotmánybíróság ugyanakkor megjegyzi: az indítványozó által támadott szabály kivételes a 16. § (1) bekezdésében megfogalmazotthoz mint főszabályhoz képest; alkalmazására eleve csak akkor kerülhet sor, ha egyrészt a beteg cselekvőképtelen, másrészt nincsen az Eütv. 16. § (1) bekezdés a) pontja alapján nyilatkozattételre jogosult személy a beleegyezés és a visszautasítás jogának gyakorlására. Azaz a (cselekvőképes) beteg megnevezheti azt a cselekvőképes személyt, aki jogosult helyette a beleegyezés, illetve a visszautasítás jogát gyakorolni, illetve akit tájékoztatni kell; ez a személy tehát bárki (vagyis dédszülő vagy dédunoka is) lehet, azzal a megszorítással, hogy cselekvőképesnek kell lennie. A támadott szabály arra a kivételes helyzetre vonatkozik, amikor is a beteg cselekvőképtelen, és ezért nem volt módja az Eütv. 16. § (1) bekezdés nyújtotta lehetőséggel élni, vagy korábban, még egészségesen, az Eütv. 22. § (2) bekezdése szerinti élő végrendeletet tenni, amely lehetővé teszi, hogy cselekvőképes személy – későbbi cselekvőképtelensége esetére – maga helyett közokiratban megnevezzen más, cselekvőképes személyt, aki helyette a visszautasítás jogát gyakorolhatja.
- [102] A helyettes döntéshozó meghatározásával a törvényhozó csak akkor korlátozná a beteg önrendelkezési jogát – melyet nem képes maga gyakorolni –, ha nyilvánvalóan alkalmatlan személyt jelölne ki. Az alaptörvény-ellenes mulasztás abban állhatna, hogy az Eütv. 16. § (2) bekezdés szerinti személyek hiányában elmarad a helyettes döntéshozatal.
- [103] A 16. § (2) bekezdésében megjelöltek tehát kizárólag akkor lehetnek helyettes döntéshozók, ha a beteg cselekvőképtelen, és korábban nem tett az Eütv. 22. § (2) bekezdés szerinti tartalmú élő végrendeletet, illetőleg nincsen az Eütv. 16. § (1) bekezdés a) pontja alapján a beteg által választott nyilatkozattételre jogosult személy a beleegyezés és a visszautasítás jogának gyakorlására.
- [104] 2. Az indítványozó kérelmében a XV. cikkben túl az Alaptörvény több rendelkezését is megjelölte, így a B) cikk (1) bekezdését, I. cikkét, II. cikkét, III. cikkét, IV. cikk (1) bekezdését, azonban tényleges indokolást a fent ismertetettek szerint csak a hátrányos megkülönböztetés tilalma tekintetében adott elő, ezért az Alkotmánybíróság az Eütv. 16. § (2) bekezdés meghatározott szövegrészének alaptörvény-ellenességét – határozott kérelem híján – egyébként is csak az Alaptörvény XV. cikk (1)–(2) bekezdésével összefüggésben vizsgálhatta volna. Az indítványozó kérelme tehát ebben a részében nem felel meg az Abtv. 52. § (1) bekezdés e) pontjában foglalt feltételnek: az Alaptörvény egyes cikkeinek felsorolásán túl nem ad elő alkotmányjogi szempontból értékelhető indokolást arra vonatkozóan, hogy miként és mennyiben sérülnek a megjelölt rendelkezések a kifogásolt szabályozás által. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság – figyelemmel az Abtv. 64. § d) pontjára – az alkotmányjogi panaszt ebben a részében visszautasította.

VII.

- [105] 1. Az indítványozó szerint az Eütv. 21. § (1) bekezdés „és korlátozottan cselekvőképes” szövegrésze, valamint 21. § (2) bekezdés „és korlátozottan cselekvőképes” szövegrésze sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, I. cikkét, II. cikkét, valamint XV. cikk (1)–(2) bekezdését. Ezért az Alkotmánybíróság megvizsgálta a korlátozottan cselekvőképes és cselekvőképtelen személyek ellátás visszautasítására vonatkozó jogát, annak korlátozása alkotmányosságát.
- [106] Az indítványozó e rendelkezésekkel összefüggésben azt kifogásolja, hogy a jogalkotó nem tesz különbséget az életkora és a szellemi állapota miatt cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes betegek – azaz például egy elmebeteg és egy tizenhét éves beteg – között, holott nem sorolhatók egy csoportba, ezzel pedig sérti az Alaptörvény XV. cikk (1)–(2) bekezdését. Indokolásul a 36/2000. (X. 27.) AB határozatra, valamint a 22/2003. (IV. 28.) AB határozatra is hivatkozik. Úgy véli továbbá, hogy a csak életkoruk miatt korlátozottan cselekvőképes betegek valójában rendelkeznek azzal a belátási képességgel, ami a beavatkozásokhoz

való hozzájárulás, illetve azok elutasítása esetén szükséges. Az Eütv. 21. §-a szerinte azáltal, hogy mind a cselekvőképtelenekre, mind pedig a fiatal felnőttekre (csak életkoruk okán korlátozottan cselekvőképésekre) azonos előírásokat tartalmaz, sérti az Alaptörvény XV. cikkén túl utóbbiak emberi méltóságát is. A korlátozottan cselekvőképes, ámde belátási képességgel rendelkező beteg jogainak cselekvőképtelenekkel azonos szabályozása az indítványozó szerint tehát többszörösen alaptörvény-ellenes.

- [107] 2. Az Eütv.-nek az indítvány benyújtásakor hatályos 21. § (1) bekezdése értelmében a cselekvőképtelen és korlátozottan cselekvőképes betegek az Eütv. 20. § (2) bekezdés szerinti ellátást – azt, amelynek elmaradása súlyos vagy maradandó károsodást okoz a betegnek – nem utasíthatják vissza érvényesen. A (2) bekezdés szerint pedig ha a cselekvőképtelen és korlátozottan cselekvőképes beteg a 20. § (3) bekezdése szerinti ellátást utasít vissza, az egészségügyi szolgáltató keresetet indít a beleegyezés bíróság általi pótlása iránt. A kezelőorvos a bíróság jogerős határozatának meghozataláig köteles a beteg egészségi állapota által indokolt ellátások megtételére. Közvetlen életveszély esetén a szükséges beavatkozások elvégzéséhez a nyilatkozat bírósági pótlására nincs szükség.
- [108] Az Eütv. 21. § (1)–(2) bekezdését az egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló 2013. évi CCLII. törvény 8. § (9) bekezdése 2014. március 15-ével módosította; a hatályos szabályozás a korábbinál differenciáltabban szabályozza meghatározott ellátások visszautasításának jogát a nem cselekvőképes betegek esetében: e jog gyakorlását kizárják a cselekvőképtelen beteg, korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott beteg esetén. Vagyis az életkoruk miatt korlátozottan cselekvőképes betegek továbbra sem utasíthatják vissza az Eütv. 20. § (2) bekezdés szerinti ellátást (törvényes képviselőjük hozzájárulása nélkül), azonban az egyéb okból korlátozottan cselekvőképes személyek közül a nem az egészségügyi ellátással összefüggő jognyilatkozatok tekintetében korlátozottan cselekvőképes betegek igen. Az Eütv. tehát már nem általános tilalmat tartalmaz a korlátozottan cselekvőképes betegekre nézve, hanem lehetőséget teremt a differenciálásra [ahogyan a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: új Ptk.) is árnyaltabban szabályozza a korlátozott cselekvőképességet].
- [109] Az Alkotmánybíróság ezért megállapította, hogy az Eütv. 21. § (1)–(2) bekezdés hatályos előírásai az indítványozó által kifogásoltak egy részét rendezik, más részük tekintetében a megváltozott jogszabályi környezetben az indítványozó által felhozott alkotmányossági probléma már nem áll fenn. Az Alkotmánybíróságnak az Abtv. 26. § (2) bekezdésében foglalt hatáskörében egyébként sincs lehetősége arra, hogy az alkotmányossági vizsgálatot a módosult rendelkezésekre is kiterjessze.
- [110] Az indítványozó az Eütv. 21. § (1)–(2) bekezdés „és korlátozottan cselekvőképes” szövegrésze megsemmisítését kérte. Amennyiben az Alkotmánybíróság az indítvány benyújtásakor hatályos támadott szövegrészt megsemmisítette volna, a korlátozottan cselekvőképes betegek vonatkozásán egyáltalán nem maradt volna szabályozás. Az indítványozó által felvetett alkotmányjogi problémát nem az Eütv. 21. §-a okozza, hanem az Eütv. 20. § (1) bekezdése; ez mondja ugyanis ki, hogy a cselekvőképes beteget illeti meg – a törvényben meghatározott kivételekkel – az ellátás visszautasításának joga. Ez a rendelkezés zárja ki mind a korlátozottan cselekvőképes, mind a cselekvőképtelen betegek nézve az ellátás visszautasítását. Ahogy azt az Alkotmánybíróság a 36/2000. (X. 27.) AB határozatban kimondta, az Eütv. 20. § (1) bekezdésének megsemmisítése – akár csak a „cselekvőképes” szövegrésze – az indítványozó által felvetett kérdést nem orvosolná, a visszautasítási jogok különböző (életkori, és egyéb) sajátosságokhoz igazítása, illetve a különféle csoportok eltérő szempontjait figyelembe vevő szabályok alkotása jogalkotói feladat.
- [111] Az Abtv. 59. §-a szerint az Alkotmánybíróság – az ügyrendjében meghatározottak szerint – kivételesen a nyilvánvalóan okafigyottá váló ügyek esetén az előtte folyamatban lévő eljárást megszüntetheti; az Ügyrend 67. § (2) bekezdés e) pontja értelmében okafigyottá válik az indítvány különösen, ha az eljárás folytatására okot adó körülmény már nem áll fenn, illetve az indítvány egyéb okból tárgyatalanná vált. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság az Abtv. 59. §-a, valamint az Ügyrend 67. § (2) bekezdés e) pontja alapján az indítványnak ebben a részében az eljárást megszüntette.

VIII.

- [112] Az Alkotmánybíróság ezt követően az ellátás visszautasítását elbíráló bizottság összetételével, illetve a pszichiáter szakorvos bizottsági szerepével összefüggésben benyújtott kérelmeket vizsgálta meg.

- [113] Az indítványozó az Eütv. 20. § (4) bekezdés „háromtagú” valamint a 20. § (5) bekezdés „valamint egy pszichiáter szakorvos” szövegrészei, továbbá a Kr. 3. § (3) bekezdés „pszichiáter szakorvos tagja” szövegrésze, valamint a Kr. 4. § a beteg belátási képességének bizottsági felmérésére vonatkozó előírásai megsemmisítését is kéri, mert ellentétesnek tartja az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, I. cikkével, II. cikkével, és a XV. cikk (1)–(2) bekezdésével.
- [114] 1. Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság a következőkre mutat rá: az indítványozó által az Alaptörvény XV. cikk (1)–(2) bekezdésére vonatkozóan előadott indokolás tartalmában részben mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapítására irányul, részben az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozó kérelmet nem tartalmaz.
- [115] Az indítványozó szerint az egészségügyi intézmények eltérő szakorvosi ellátottsága a betegek esélyegyenlősége megvalósulásának akadálya, ami alaptörvény-ellenes. Az Alkotmánybíróság szerint azonban annak, hogy az egyes egészségügyi intézmények milyen szakorvosi gárdával működnek, illetve hogy pszichiáter szakorvos rendelkezésre áll-e, alkotmányjogi jelentősége a jogszabály elleni alkotmányjogi panasz vizsgálatában nincs. Más lenne a helyzet, ha az Alkotmánybíróság az Abtv. 26. § (1) bekezdése vagy 27. §-a alapján járna el. A törvények végrehajtása – ebben végrehajtásuk anyagi és személyi feltételeinek megteremtése – a törvényhozó és a közigazgatás feladata. E feltételek hiánya vezethet konkrét esetben alkotmányos jogok sérelméhez, de ez csak a jogi norma alkalmazása során derülhet ki.
- [116] Az, hogy az indítványozó szerint az Eütv. nem tartalmaz kellő garanciát a beteg védelmében az életmentő beavatkozások visszautasítása esetére, így nem tartalmaz (a beteg számára elfogadható) határidőt a bizottság megalakítására, összehívására, nem szabályozza a bizottság összehívása, működése rendjét, ezáltal sértve a beteg – az Eütv. 15. § (1) bekezdésében rögzített – önrendelkezési jogát, mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapítására irányul, melynek kezdeményezésére az indítványozónak nincsen jogosultsága. Az Abtv. korábban már hivatkozott 46. §-a értelmében mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet az Alkotmánybíróság kizárólag hivatalból („hatáskörei gyakorlása során folytatott eljárásában”) állapíthat meg.
- [117] Szintén alaptörvény-ellenes mulasztás megállapítására irányul az az érv is, mely szerint a jogállamiság elvét sérti, hogy nincs szabályozva az ellátás visszautasítására vonatkozó okiratok (köztük az élő végrendeletek) nyilvántartása és az azokhoz való hozzáférés; hiányzik a bizottság összehívásának rendjére, működési feltételei meghatározására vonatkozó szabályozás. Maga az indítványozó is arra hivatkozik, hogy ezeket az egyes intézmények SZMSZ-ei kellene, hogy meghatározzák, ezek tartalmát, esetleges hiányosságait azonban az Alkotmánybíróság – ebben az ügyben – nem vizsgálhatja.
- [118] Az Alkotmánybíróság ezzel az indítványrészsel összefüggésben előterjesztett indokolás kapcsán tehát megállapította, hogy tartalmában részben mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapítására irányul, amelynek kezdeményezésére az indítványozó nem jogosult, részben nem az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozó kérelmet tartalmaz. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság az indítványt ebben a részében az Abtv. 64. § a) és b) pontja alapján visszautasította.
- [119] 2. A fentiekén túl a támadott rendelkezésekkel kapcsolatban az emberi méltóság sérelmét is állította az indítványozó: szerinte a jelenlegi szabályozás a pszichiáter szakorvos kötelező bizottsági bevonásával a kezelőorvos szakmai hozzáértését vitatja, miáltal sérti az Alaptörvény II. cikkében alapvető jogként védett emberi méltóságát is. Szerinte a pszichiáter szakorvos kötelező bevonása a bizottságba azt a benyomást kelti, hogy a kezelőorvos nem képes megítélni a beteg belátási és ítélőképességét, annak ellenére sem, hogy azt az Eütv. egyéb rendelkezései (így többek között 12–18. §-ai is) a kezelőorvos feladatává teszik.
- [120] Az Alkotmánybíróság a 22/2003. (IV. 28.) AB határozatban az Eütv. 20. § (4) bekezdését az akkor hatályban levő Alkotmány 54. § (1) bekezdésével összefüggésben már vizsgálta. A korábban idézett 13/2013. (VI. 17.) AB határozatra is tekintettel a 22/2003. (IV. 28.) AB határozatban foglaltakat a jelen indítvány elbírálásánál is figyelembe vette. E határozatában az Alkotmánybíróság az Eütv. 20. § (4) bekezdését a beteg önrendelkezési jogával összevetve vizsgálta, és nem találta alkotmányellenesnek. Vizsgálata során az Alkotmánybíróság kimondta, hogy „az államnak az élethez való joggal kapcsolatos intézményvédelmi kötelezettségéből adódóan biztosítania kell, hogy az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasítására csak a törvény erre vonatkozó rendelkezéseinek keretei között kerüljön sor. Nyilvánvalóan ezt célozza a törvénynek az az előírása, hogy az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás visszautasítása feltételeinek meglétét egy háromtagú orvosi bizottságnak kell ellenőriznie. E bizottság, amely, illetőleg amelynek pszichiáter szakorvos tagja a beteget meghallgatja [Kormányrendelet 3. § (3) bekezdése] bizonyosodik meg arról, hogy a beteg súlyos, gyógyíthatatlan betegségben szenved, a betegnek a beavatkozás visszautasítására vonatkozó akarata világos és egyértelmű [Eütv.

23. § (1) bekezdés]. E körben az Alkotmánybíróság szükségesnek tartja kiemelni a törvény azon rendelkezését, hogy a beavatkozás visszautasítására vonatkozó döntést csak az annak következményeit belátó, tehát cselekvőképes személyek hozhatnak [cselekvőképtelen, illetőleg korlátozottan cselekvőképes beteg esetében az Eütv. 21. § (2) bekezdésében megszabott eljárás irányadó]. Az orvosi bizottságnak tekintettel kell lennie arra is, hogy az Eütv. 20. § (3) bekezdésének azt a kivánalmát, mely szerint az életmentő vagy életfenntartó beavatkozást csak cselekvőképes személy utasíthat vissza, érvényre kell juttatnia az olyan esetekben is, amikor a beteg, habár nem helyezték cselekvőképességét kizáró, vagy korlátozó gondnokság alá, a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 17. § (1) bekezdésére tekintettel cselekvőképtelen. Erre utal a Kormányrendelet 3. § (3) bekezdése is, amikor arról rendelkezik, hogy az orvosi bizottság pszichiáter szakorvos tagjának arról kell nyilatkoznia, hogy a beteg rendelkezik-e a döntés meghozatalához szükséges belátási képességgel.

Ezért a visszautasítás érvényességének ahhoz a feltételhez kötése, hogy az életmentő vagy életfenntartó beavatkozás beszüntetését megelőzően orvosi bizottságnak kell megállapítania: a visszautasítás törvény által megkívánt feltételei fennállnak, az élethez való jog kiemelkedő alkotmányos értékére tekintettel nem tekinthető sem szükségtelennek, sem aránytalannak." [ABH 2003, 235, 274–275.]

- [121] 3. Az Alkotmánybíróságnak jelen eljárásban más aspektusból kellett vizsgálnia az Eütv. kérdéses rendelkezését. Most nem a beteg önrendelkezési joga a vizsgálat tárgya, hanem a kezelőorvos emberi méltósága, e tekintetben tehát nem vonható párhuzam a korábbi és a jelenlegi indítvány között, azonban az Alkotmánybíróságnak az állam életvédelmi kötelezettsége körében tett megállapításai az adott ügyben is helytállóak.
- [122] Az Alkotmánybíróság szerint a pszichiáter szakorvos bizottsági jelenléte és a kezelőorvos emberi méltósága, és ezen keresztül az Alaptörvény II. cikke között alkotmányjogi összefüggés nem állapítható meg.
- [123] A vitatott szabály nem vonja kétségbe a kezelőorvos szakmai hozzáértését, hanem különleges szakmai-eljárási szabályokat – tulajdonképpen kötelező konzíliumot – határoz meg, amely éppen feltételezi a résztvevő orvosok szakmai hozzáértését. A kezelőorvost (és a pszichiáter szakorvost is) szakmai szabályok kötik, amelyek figyelembe vétele, alkalmazása a beteg érdeke, ugyanakkor magának a kezelőorvosnak is biztosítékot jelent, ha nem egyetlen orvosnak kell a beteg belátási képességéről, és a törvényben meghatározott egyéb feltételekről döntenie. Az Eütv. a bizottság összetételét úgy határozza meg, hogy a kezelőorvoson túl tagja egy, a kezelőorvossal azonos szakterületen működő, a beteg gyógykezelésében részt nem vevő, a betegség jellegének megfelelő szakorvos, valamint egy pszichiáter szakorvos. A bizottság ilyen összetétele részben a szakmai felkészültség, szakértelem, a megalapozott orvosi döntések, másrészt a függetlenség biztosítéka, vagyis a bizottság garanciát jelent arra, hogy a törvényben foglalt eljárás szerint kerülhessen sor az ellátás visszautasítására.
- [124] Az értékelhető alkotmányjogi összefüggés hiányára tekintettel az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt ebben a részében elutasította.
- [125] 4. Az indítványozó megjelölte az Alaptörvény B. cikk (1) bekezdését, valamint I. cikkét, de ezekre vonatkozóan értékelhető indokolást nem adott elő, ezért az indítvány ebben a részében nem felel meg az Abtv. 52. § (1) bekezdés e) pontjában foglalt feltételnek. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság – figyelemmel az Abtv. 64. § d) pontjára – az alkotmányjogi panaszt ebben a részében visszautasította.

IX.

- [126] 1. Az indítványozó az emberi méltóságot sértőnek, így az Alaptörvény II. cikkébe ütközőnek tartja azt, hogy amennyiben az Eütv. 22. § (1)–(2) bekezdésben rögzített nyilatkozattételi jogával élni kíván (élő végrendeletet tenne), ennek előfeltételeként – a nyilatkozattétel érvényességi kellékeként – pszichiáter szakvéleményét kell beszereznie, illetve alaptörvény-ellenesnek tartja azt is, hogy élő végrendelete kizárólag két évig érvényes. Úgy véli, a szakvélemény megkövetelése – azon túl, hogy az emberi méltóságot sérti – ellehetetleníti az ilyen nyilatkozatok megtételét. Az Alkotmánybíróság ezért megvizsgálta, hogy az Eütv. – alaptörvény-ellenesnek állított követelményeket tartalmazó – 22. § (3) bekezdése sérti-e az Alaptörvény II. cikkében biztosított emberi méltóságot.
- [127] 1.1. Az élő végrendelet tartalma szerint kétféle lehet, melyek szabályait az Eütv. 22. §-a rögzíti: az (1) bekezdés értelmében a cselekvőképes személy – későbbi esetleges cselekvőképtelensége esetére – közokiratban visszautasíthat egyes vizsgálatokat, beavatkozásokat, valamint egyes életfenntartó, életmentő beavatkozásokat, ha gyógyíthatatlan betegségben szenved és betegsége következtében önmagát fizikailag ellátni képtelen, illetve fájdalmai megfelelő gyógykezeléssel sem enyhíthetők. A (2) bekezdés szerint a cselekvőképes személy

- cselekvőképtelensége esetére – közokiratban megnevezheti azt a cselekvőképes személyt, aki a fenti visszautasítási jogát helyette gyakorolhatja.
- [128] Az élő végrendelet abban az esetben érvényes, ha pszichiáter szakorvos – egy hónapnál nem régebbi – szakvéleményben igazolja, hogy a személy döntését annak lehetséges következményei tudatában hozta meg. A nyilatkozatot két évente meg kell újítani, és azt a beteg bármikor – cselekvőképességére, illetve alaki kötöttségre tekintet nélkül – visszavonhatja [Eütv. 22. § (3) bekezdés].
- [129] 1.2. Az Alkotmánybíróság az Eütv. 22. § (3) bekezdésére vonatkozó kérelem elbírálása kiindulópontjaként először összevetette az Alaptörvény II. cikkét és a korábban hatályban volt Alkotmány emberi méltóságot rögzítő 54. § (1) bekezdését. Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése értelmében minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, melyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani. Az Alaptörvény II. cikke szerint az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.
- [130] Az Alkotmánybíróság már több esetben is megállapította, hogy az Alaptörvény II. cikke és az Alkotmány 54. § (1) bekezdése egyező tartalommal rögzíti minden ember jogát az emberi méltósághoz, így az Alkotmánybíróság nem látja indokát annak, hogy az emberi méltóság és az abból levezethető önrendelkezési jog értelmezése tekintetében a korábbi határozataiban szereplő érvek és megállapítások alkalmazhatóságától eltérjen. Ezért az Alkotmánybíróság a korábbi határozataiban az emberi méltóságra és az önrendelkezési jogra vonatkozóan megfogalmazott álláspontját jelen ügyben is irányadónak tekinti.
- [131] Az Alkotmánybíróság – többek között – a jelen ügyben is releváns 22/2003. (IV. 28.) AB határozatban összefoglalta az emberi méltósághoz való jogból levezetett részjogosultságok korlátozhatóságáról kialakított gyakorlatát. E határozatban is utalt arra, hogy az Alkotmánybíróság már működése legelején megkezdte az emberi méltósághoz való jog tartalmának kibontását, így már a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatban megállapította, hogy az emberi méltóság mint az általános személyiségi jog anyajoga magában foglalja a személyiség szabad kibontakoztatásához, vagy a magánszférához való jogot, továbbá az önrendelkezés szabadságához való jogot, a cselekvési autonómiát is (ABH 1990, 42.). A 23/1990. (X. 31.) AB határozatban pedig megállapította az Alkotmánybíróság, hogy az emberi élethez és az emberi méltósághoz való jog elválaszthatatlan egységet jelent, és e minőségükben oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog. Az Alkotmánybíróság későbbi határozataiban ezt árnyalva kifejtette azt is, hogy az emberi méltóság csak az élethez való joggal egységben korlátozhatatlan, azonban egyes részjogosítványai – így az önrendelkezési jog is –, más alapjogokhoz hasonlóan korlátozhatók [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297.; 75/1995. (XII. 21.) AB határozat, ABH 1995, 376.; 36/2005. (X. 5.) AB határozat, ABH 2005, 390.].
- [132] Az Alkotmánybíróság már több határozatában rámutatott arra, hogy az állam kötelessége az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére az alapjogokkal kapcsolatban nem merül ki abban, hogy tartózkodnia kell megsértésüktől, hanem magában foglalja azt is, hogy gondoskodnia kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről {lásd: 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297.; lásd még: 21/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [63]}. Az alapjog védelmére irányuló intézményvédelmi kötelessége alapján tehát az államnak meg kell teremtenie azon kereteket, amelyek az emberi méltósághoz való alapjog és annak egyes részjogosultságai gyakorlásához a megfelelő feltételeket, valamint a joggyakorlás során érintett jogi érdekek egyensúlyát biztosítják.
- [133] Megállapítható, hogy mind az Alaptörvény, mind pedig az Alkotmány széleskörű védelemben részesíti a szabad, tájékozott és felelősségteljes döntésre képes ember rendelkezési jogát.
- [134] Az alapjogok korlátozása az Alkotmánybíróság gyakorlatában azt jelenti, hogy alapjog tartalma csak más alapjog védelme érdekében, csak a szükséges mértékben és csakis az elérni kívánt céllal arányos módon lehetséges. Az alapjog korlátozása ennek megfelelően lehet az Alaptörvénynek megfelelő vagy alaptörvény-ellenes. Az alapjog-korlátozás alkotmányosságának feltételeit általában az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése – az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatát alaptörvényi szintre emelve – tartalmazza. Eszerint alapvető jog más alapvető jog érvényesülése, vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. Az Alkotmánybíróság ennek kapcsán kimondta: „[a]z állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozásának eszközeihez, ha másik alapvető jog és szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el. Az alapjog korlátozásának alkotmányosságához tehát önmagában nem elegendő, hogy az alapvető jog vagy szabadság védelme vagy egyéb alkotmányos cél érdekében történik, hanem szükséges, hogy megfeleljen az arányosság követelményeinek: az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással. A törvényhozó a korlátozás során köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni. Alkotmányellenes a jog tartalmának korlátozása, ha

- az kényszerítő ok nélkül, önkényesen történik, vagy ha a korlátozás súlya az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.” {30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 171., legutóbb: 11/2014. (IV. 4.) AB határozat, Indokolás [35]–[39]}
- [135] Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy a kifogásolt szabályozás szükséges és arányos volt-e, azaz a korlátozás nem haladja meg azt a szintet, mint amit az alkotmányosan igazolható cél elérése feltétlenül megkíván.
- [136] 1.3. A kifogásolt rendelkezés értelmében a cselekvőképes személy jövőbeni cselekvőképtelensége esetére közokiratban a fentebb már ismertetett tartalmú nyilatkozatot tehet, ennek érvényességéhez azonban szükséges pszichiáter szakorvos szakvéleménye, amely igazolja, hogy a nyilatkozattevő döntését a lehetséges következmények tudatában hozta meg. A rendelkezési jog gyakorlásához a cselekvőképesség és közokirati forma szükséges, míg a nyilatkozat érvényességéhez a jogszabály megkívánja a pszichiáter szakorvos szakvéleményét. Ezen feltételek közül a cselekvőképesség az a kiinduló elem, amely a nyilatkozattételt megalapozza, míg a közokirati forma a nyilatkozatnak megfelelő bizonyító erőt nyújt.
- [137] Az Eütv. élő végrendelet megtételét kizárólag cselekvőképes személyek számára teszi lehetővé. Az Eütv. a cselekvőképesség fogalmát nem határozza meg, értelmező rendelkezései között, a 3. § t) pontjában a cselekvőképtelen személyt úgy jelöli meg, mint akit a bíróság a Ptk. szerint cselekvőképességét teljesen korlátozó gondnokság alá helyezett, továbbá cselekvőképtelen a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú és a cselekvőképtelen állapotban lévő személy. Az Eütv. tehát nem határoz meg külön cselekvőképesség-fogalmat, hanem a Ptk.-ban meghatározottakat veszi alapul. A 22. § (1) bekezdésnek megfelelően tehát élő végrendeletet kizárólag cselekvőképes személy tehet, azaz olyan személy, aki sem életkoránál fogva, sem egyéb okból cselekvőképességet (bármilyen tekintetben) korlátozó vagy kizáró gondnokság alatt nem áll.
- [138] Az új Ptk. 2:8. §-a értelmében minden ember cselekvőképes, akinek cselekvőképességét a törvény vagy a bíróság gondnokság alá helyezést elrendelő ítélete nem korlátozza. Aki cselekvőképes, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot. A cselekvőképességet korlátozó jognyilatkozat semmis.
- [139] A régi Ptk. 11. §-a szerint mindenki cselekvőképes, akinek cselekvőképességét a törvény nem korlátozza, vagy nem zárja ki [(1) bekezdés]; aki cselekvőképes, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot [(2) bekezdés]. Az új Ptk. 2:8. §-ában a régi Ptk. rendelkezéseivel tartalmilag lényegében azonos módon határozza meg a cselekvőképességet: mind a régi, mind az új Ptk. a jogügylet létrehozására vonatkozó képességként közelíti meg a cselekvőképességet, azaz kifejezi, hogy a személy polgári jogi jogviszonyoknak részese lehet – amennyiben belátási képessége, vagy életkora nem korlátozza vagy zárja ki.
- [140] A cselekvőképesség meghatározásának kiindulópontja a cselekvési autonómia, melyen keresztül az önrendelkezési jog kifejezésre jut. A cselekvési autonómia a befolyásolástól mentes döntési jogot jelenti, amely kifejezésre juthat jogügyletek létrehozásában, szerződéskötésben, különböző jognyilatkozatok tételében, házasságkötésben, végrendeletben stb.
- [141] Az Eütv. 22. § (3) bekezdés szerinti nyilatkozat abban az esetben érvényes, ha pszichiáter szakorvos egy hónapnál nem régebbi szakvéleményben igazolja, hogy a személy döntését annak lehetséges következményei tudatában hozta meg. A nyilatkozatot két évente meg kell újítani, és azt a beteg bármikor – cselekvőképességére, illetve alaki kötöttségre tekintet nélkül – visszavonhatja. A cselekvőképes személyek nyilatkozattételben megtestesülő cselekvési autonómiáját érvényesen csak az orvosi szakvélemény birtokában gyakorolhatják, nyilatkozatuk érvényességét két éves időtartamban korlátozza a jogszabály, s ennek megfelelően az orvosi szakvélemény is ezen időpontban újból beszerzendő.
- [142] A cselekvési autonómia fejeződik ki tehát az Eütv. 22. §-a által biztosított nyilatkozattételi lehetőségben is: ez az előzetes nyilatkozat, avagy élő végrendelet a tájékozott ember (későbbi beteg) számára biztosít lehetőséget arra vonatkozóan, hogy sorsáról egészségi állapota romlása esetére is szabadon gondoskodjon.
- [143] Az intézmény megfelel az Európa Tanács 2002. évi VI. törvénnyel kihirdetett, „Az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológia és az orvostudomány alkalmazására tekintettel történő védelméről” szóló, Oviedóban 1997. április 4-én kelt Egyezménye (a továbbiakban: Oviedói Egyezmény) előzetesen kinyilvánított szándék című 9. cikkének, melynek értelmében az orvosi beavatkozás időpontjában szándéka kinyilvánítására képtelen állapotban lévő beteg beavatkozással kapcsolatos, előzetesen kinyilvánított szándékát figyelembe kell venni.
- [144] Az élő végrendelet jogintézménye alkotmányos jog gyakorlását teszi lehetővé. A nyilatkozattétel feltételeinek meghatározása ennek korlátozása, amelyet az alapjogok korlátozásának feltételei szerint kell elbírálni.
- [145] A panasz több feltételt is alaptörvény-ellenesnek tart. Az egyik a pszichiáter szakvéleményének kötelező beszerzése, a másik, hogy a nyilatkozat csak két évre érvényes, ha a nyilatkozattevő nem ismétli meg, érvényét veszti.

- [146] A pszichiáter szakvéleményének beszerzése a magyar jogrendszerben egyedülálló feltétel. A magyar jog számos komoly jogi következménnyel járó egyoldalú (vagy kétoldalú, de nem szinallagmatikus) jognyilatkozatot, illetve jogügyletet ismer, és egyetlen más esetben sem kívánja meg a nyilatkozattevő belátási képességének igazolását, holott ennek komoly jelentősége van vagy lehet. A házasságkötés, az örökbefogadás, az apasági elismerő nyilatkozat, a végrendelet vagy akár a nagy értékű ajándékozás példák erre. Az egészségügyi jogban is számos nyilatkozatot tehet a beteg, de egyetlen más esetben sem kell ilyen módon igazolni belátási képességét.
- [147] Ezért vizsgálni kellett, igazolható-e a korlátozás szükségessége. Emellett szól, hogy az ellátás visszautasítása súlyos, sokszor visszavonhatatlan következménnyel járó döntés, amely a beteg halálához vezethet. Amely különben a nyilatkozat alkalmazandósága esetén ex hypothesi egyébként is belátható időn belül bekövetkezik. Az élő végrendelet ennek módjáról szól. Az objektív életvédelmi kötelezettség, mint alkotmányosan igazolható cél, ezért itt nem jöhet szóba, mert a beteg életét semmilyen beavatkozás nem tudja (az orvostudomány állása szerint) megmenteni.
- [148] Nincs sok gyakorlati jelentősége annak, hogy az élő végrendeletet tevő ember beszámítási képességét külön igazolni kelljen. Az új Ptk. 2:8. §-a szerint minden nagykorú, aki nem áll cselekvőképességet korlátozó gondnokság alatt, minden igazolás nélkül cselekvőképes, így minden jognyilatkozatot megtehet, hatása is van. Ezenkívül az élő végrendelet előzetes nyilatkozat, amely a nyilatkozó életfelfogását, morális meggyőződését fejezi ki, amelynek tiszteletben tartásához alkotmányos joga van. Az élő végrendeletben foglalt nyilatkozat alkalmazása, legalább ami az ellátás visszautasítását illeti, nem feltétlen: az élő végrendeletben foglalt ellátás visszautasításának alkalmazásához továbbra is szükség van az általános szabályok szerinti orvosi bizottság állásfoglalására, továbbá a már ismertetett kötelező eljárás sem maradhat el.
- [149] Az alkotmányjogi panasz szerint alaptörvény-ellenes, hogy az élő végrendeletben foglalt nyilatkozat érvényességi ideje két év. Az Alkotmánybíróság ezzel egyetértve megállapította, hogy az önrendelkezési jognak ez a korlátozása alaptörvény-ellenes, mert szükségtelen. Nincs ugyanis ésszerű indoka, hogy egy bármikor visszavonható nyilatkozat érvényességét a törvény határozott idejűvé tegye. Egyáltalán, egy ilyen nyilatkozat érvényességének korlátozása meghatározott, különben elég rövid időtartamra alkotmányos jogot korlátoz. Az élő végrendeletet tevő személy, mint szó volt róla, saját értékrendje szerint rendelkezik. Semmi nem indokolja, hogy ez az értékrend két éven belül érvényét veszítse, mintegy elavuljon – különben nem kellene a nyilatkozatot megújítani. A korlátozás szükségtelen azért is, mert a nyilatkozó bármikor visszavonhatja, vagy megváltoztathatja élő végrendeletét – akár két évnél rövidebb időn belül is.
- [150] 1.4. Az Alkotmánybíróság szerint az, hogy az Eütv. cselekvőképes – tehát (jog)ügyletei során belátási képességgel rendelkező – embereknek kötelezővé teszi a pszichiáteri szakvélemény beszerzését, a (bizonytalan jövőre vonatkozó) nyilatkozatát tartalmazó közokirat készítésének előfeltételül szabva, a cselekvési autonómia, így az önrendelkezési jog korlátozását jelenti.
- [151] Az alapjogi korlátozás arányossága a fent már idézetteknek megfelelően azt követeli meg, hogy a korlátozás ne legyen nagyobb, mint amennyit az alkotmányosan igazolt cél elérése megkíván. Ebben az esetben tehát azt kell vizsgálni, van-e az alkotmányos cél elérésére kevesebb alapjogi korlátozással járó megoldás, mint amit adott esetben a törvényhozó választott.
- [152] Az Alkotmánybíróság szerint a vizsgált szabályozás aránytalan, az alábbiak szerint.
- [153] A rendelkező nyilatkozat megtételének kiinduló feltétele a cselekvőképesség megléte. A pszichiáter szakvéleménye készítése során maga sem vizsgál mást, mint amit a cselekvőképesség feltételez: azt, hogy képes-e a nyilatkozatot tevő személy felmérni döntése következményeit. A cselekvőképesség megléte eleve feltételezi, hogy az ember képes előre látni és felmérni (belátni) cselekedeteit, annak következményeit, és képes eszerint mérlegelni, döntést hozni. Ezt figyelembe véve a pszichiáter szakvéleményének megkövetelése nem más, mint kizárólag a cselekvőképesség meglétének bizonyítása, holott a magyar jogban általában a cselekvőképességet nem, hanem annak hiányát kell bizonyítani.
- [154] A „következmények tudata” adott esetben nem jelenthet mást, mint hogy a nyilatkozó valóban saját erkölcsi meggyőződését fejezte ki. Ha ez igaz, akkor ennek vizsgálatát nem lehet orvos(tudomány)i kérdésnek tekinteni. Ennek megtételére a közjegyző éppúgy alkalmas. Az élő végrendelet megtétele komoly elhatározást igényel, hiszen közjegyző előtti jognyilatkozatot nem szokás megfontolás nélkül tenni; ilyet nem ésszerű feltételezni. Előfordulhat, hogy a beteg saját betegsége korai stádiumában azért rendelkezik, mert okkal tart attól, hogy később már nem lesz képes az önrendelkezésre. Ilyen esetben a személyiség biológiai leépülése elleni védekezés indokolja az előzetes nyilatkozatot.

- [155] A szabályozás a személyiség folyamatosságán alapul: azon, hogy az ember személyiségének alapvető elemei (és benne erkölcsi meggyőződése, világfelfogása) viszonylag állandó; ezek adják az egyén identitását (önazonosságát), melynek megőrzése az Eütv. 1. § c) pontja szerint a törvény egyik célja.
- [156] A szakvélemény megkövetelése az – egyébként cselekvőképes személyek – önrendelkezési joga gyakorlásának olyan akadályát képezi, hogy az már nem lehet arányos, ahhoz mérten sem, mint amit a belátási képesség igazolása megkíván. A szabályozás ezen pontja cselekvőképes személyekről feltételezi a(z akár bizonyos ügyekre) korlátozott cselekvőképességük, vagy cselekvőképtelenségük fennállását, holott ebben az esetben egyébként sem lennének jogosultak a nyilatkozat megtételére.
- [157] A nyilatkozattételhez a jogalkotó több követelményt támaszt: ilyen a nyilatkozatot tevő személy cselekvőképessége, a belátási képességet igazoló (egy hónapnál nem régebbi) pszichiáteri nyilatkozat, ezen felül kötelező a közokirati forma. A közokirat fogalmát a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 195. § (1) bekezdése olyan papír alapú vagy elektronikus okiratként határozza meg, amelyet bíróság, közjegyző vagy más hatóság, illetve közigazgatási szerv ügykörén belül, a megszabott alakban állított ki, mint közokirat teljesen bizonyítja a benne foglalt intézkedést vagy határozatot, továbbá az okirattal tanúsított adatok és tények valóságát, úgyszintén az okiratban foglalt nyilatkozat megtételét, valamint annak idejét és módját.
- [158] A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény (a továbbiakban: Kjt.) 111. § (2) bekezdése értelmében a közjegyző által a Kjt.-ben előírt alakszerűségek megtartásával elkészített közjegyzői okirat, ennek hiteles kiadománya és hiteles másolata: közokirat. A közjegyző eljárása során a feleket kioktatással segíti jogaik gyakorlásában és kötelezettségeik teljesítésében, továbbá a 120. § (1) bekezdésének megfelelően okirat készítésekor köteles meggyőződni a fél ügyleti képességéről és jogosultságáról, továbbá valódi szándékáról, köteles tájékoztatni a felet a jogügylet lényegéről és jogi következményeiről, és – többek között – köteles meggyőződni arról, hogy a közjegyzői okiratban foglaltak megfelelnek a fél akaratának.
- [159] Az állam intézményvédelmi kötelezettsége körében tehát megfelelő biztosítékot nyújt a nyilatkozattevő személy cselekvőképességének vizsgálatára, azaz annak megállapítására, hogy képes-e a nyilatkozatot tevő személy felmérni döntése következményeit. Lényeges itt kiemelni, hogy az így megtett nyilatkozat megtételének időpontjában semmilyen közvetlen jogkövetkezményt nem eredményez, hiszen ehhez további tények bekövetkezésére és feltételek teljesülésére van szükség.
- [160] A nyilatkozat tényleges alkalmazására ugyanis csak akkor kerülhet sor, ha a nyilatkozattevő személy a későbbiekben cselekvőképtelenné válik, s önrendelkezési jogát gyakorolni nem lesz képes (ami lehet, hogy egyáltalán nem is következik be, azaz a nyilatkozat soha nem kerül alkalmazásra). A szabályozás erre az esetre is biztosítja a nyilatkozattevő érdekeinek védelmét, amikor a fentiekben túl az Eütv. 22. § (4) bekezdése értelmében a cselekvőképes személy beavatkozást visszautasító nyilatkozata esetén a háromtagú orvosi bizottság (melynek egyik tagja pszichiáter) nyilatkozik, hogy a 22. § (1) bekezdésben foglalt feltételek fennállnak, továbbá a nyilatkozó személy döntését annak következményei tudatában hozta meg. Ebben az időpontban tehát újból vizsgálatra kerül az a tény, hogy a nyilatkozattevő a fenti nyilatkozatot annak következményei tudatában, azaz cselekvőképesen hozta meg. Ez tehát nem más jelent, mint kétszeres pszichiáteri vizsgálatot: először a cselekvőképes személy esetében, majd már tényleges betegként (aki szintén lehet, betegsége ellenére, cselekvőképes). A szabályozásból nem vezethető le olyan más alkotmányos alapjog, vagy érdek érvényesülésének szükségessége, amely a nyilatkozattétel érvényességi feltételeként meghatározott pszichiátriai szakorvosi vélemény alkalmazását alátámasztaná.
- [161] A fenti szabályokat is figyelembe véve olyan felesleges korlátozás a pszichiáter vizsgálatának az előírása, amely részben az ismertetett közokirati követelmények és a közjegyzői eljárás által már biztosításra kerül, hiszen a közjegyző bármely közokirat elkészítésekor köteles vizsgálni a nyilatkozattevő személy cselekvőképességét, másrészt a nyilatkozattétel szabad gyakorlása ellen hat – részben felmerülő költségként is – a pszichiáter ilyen irányú vizsgálata.
- [162] Az Alkotmánybíróság szerint a jelen esetben – mivel kizárólag cselekvőképes személy tehet az Eütv. 22. § szerinti nyilatkozatot – a közokirati forma megkövetelése, valamint az Eütv. 20. § (4) bekezdés szerinti bizottsági vizsgálat elegendő feltétel, és ekként arányos alapjog-korlátozás, a pszichiáteri szakvélemény azon túli megkövetelése sérti az emberi méltóságot, így az Alaptörvény II. cikkét is – figyelembe véve különösen azt is, hogy a nyilatkozat kizárólag egy jövőben esetleg bekövetkező, bizonytalan állapot (a beteg cselekvőképtelensége) esetén hatályosul.
- [163] 1.5. Az Eütv. 22. § (3) bekezdése értelmében a nyilatkozat bármikor, formai kötöttség nélkül visszavonható. Az Alkotmánybíróság szerint a támadott rendelkezésen belül az alaki kötöttségek nélküli visszavonhatóság a beteg önrendelkezését erősítő szabály, ezért megsemmisítése nem indokolt. [Figyelembe véve különösen azt is, hogy

- például az új Ptk.-val bevezetett, az élő végrendelettel rokon vonásokat mutató előzetes nyilatkozat esetében mind annak módosítására, mind a visszavonására megfelelően alkalmazni kell a megtételére vonatkozó rendelkezéseket. Lásd: új Ptk. 2:39. § (4) bekezdés]
- [164] Minderre tekintettel az Alkotmánybíróság az Eütv. 22. § (3) bekezdés „Az (1)–(2) bekezdés szerinti nyilatkozat abban az esetben érvényes, ha pszichiáter szakorvos – egy hónapnál nem régebbi – szakvéleményben igazolja, hogy a személy döntését annak lehetséges következményei tudatában hozta meg. [...] két évente meg kell újítani, és azt [...]” szövegrészét megsemmisítette.
- [165] 1.6. 2014. március 15-én hatályba lépett az új Ptk., melynek második, „Az ember mint jogalany” című könyve X. címe 2:39–2:41. §-aiban új jogintézményként lehetőséget teremt a cselekvőképesség jövőbeli (részleges vagy teljes) korlátozása esetére előzetes jognyilatkozatban való rendelkezésre. Az előzetes jognyilatkozat közokiratban, ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratban vagy gyámhatóság előtt személyesen tehető, benne a nyilatkozó megnevezheti azt (egy vagy több személyt), akit gondnokként jelölni javasol, illetőleg a gondnokok köréből egy vagy több személyt ki is zárhat, és meghatározhatja, hogy egyes személyes és vagyoni ügyeiben a gondnok milyen módon járjon el. A személyes ügyek körében most már előzetes jognyilatkozat formájában is lehetőség van tehát megnevezni egy (vagy több) olyan személyt, aki a nyilatkozó bizalmát élvez, és jövőbeni gondnokként akár egészségügyi kérdésekben is dönthet majd. Az Eütv. 22. §-a tehát ehhez képest ma *lex specialis*, vagyis ha nem lenne az Eütv. rendelkezése, valószínűleg az új Ptk. 2:39. §-ban foglalt előzetes nyilatkozat töltené be az élő végrendelet szerepét.
- [166] Az Alkotmánybíróság szerint az Eütv.-ben szabályozott és az új Ptk.-beli előzetes nyilatkozat rokon vonásokat mutat, azzal, hogy az új Ptk. hatálybalépésével létrehozott intézmény ilyen, a nyilatkozattételt – akár anyagi, akár emberi okból – ellehetetlenítő követelményt nem támaszt.
- [167] 2. Az Alkotmánybíróság eljárása során észlelte, hogy az indítványozó nem támadja a Kr. mellékletét, melyben felsorolja az előzetes nyilatkozat kötelező tartalmi elemeit, köztük a pszichiáter szakvéleményét, ezért erről az Alkotmánybíróság főszabályként nem rendelkezhetne. Viszont az Alaptörvény 24. cikk (4) bekezdésének megfelelően az Alkotmánybíróság a jogszabály felülvizsgálata nem kért rendelkezését akkor vizsgálhatja, illetve semmisítheti meg, ha szoros tartalmi összefüggés áll fenn a vizsgált rendelkezéssel. Mivel a jelen esetben erről van szó, lévén a Kr. az Eütv. végrehajtási rendelete, az Alkotmánybíróság a Kr. mellékletének a pszichiáter nyilatkozatával összefüggő részeit is megsemmisítette.
- [168] 3. Az indítványozó az élő végrendelettel megnevezhető helyettes döntéshozóra vonatkozó további rendelkezéseket is alaptörvény-ellenesnek tart az alábbiak szerint: egyrészt úgy véli, az Eütv. 22. § (2) bekezdés harmadik mondatrészében szereplő „cselekvőképes” kifejezés sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, I. cikkét, II. cikkét, XV. cikk (1)–(2) bekezdését; másrészt ezzel összefüggésben kifogásolja a Kr. 5. § (2) bekezdés „illetve a helyettes döntéshozó rendelkezik-e belátási képességgel” szövegrészét is.
- [169] Az indítványozó ezekkel a rendelkezésekkel összefüggésben egyrészt azt kifogásolja, hogy a helyettes döntéshozó kizárólag cselekvőképes személy lehet, azaz a helyettes döntéshozók közül az életkoruk okán korlátozottan cselekvőképes személyek ki vannak zárva, ami sérti az emberi méltóságukat és a jogegyenlőséget. Másrészt sérelmesnek tartja az indítványozó azt is, hogy amikor a tényleges döntésre kerül sor a nyilatkozatot tevő, immár cselekvőképtelen, beteg ember helyett, a háromtagú bizottság a helyettes döntéshozó belátási képességét vizsgálja meg, ami szerinte sérti a helyettes döntéshozó emberi méltóságát, súlyos beavatkozást jelent a magánszférájába.
- [170] Az Alkotmánybíróság szerint a cselekvőképesség megkövetelése a helyettes döntéshozói pozícióban nem alaptörvény-ellenes (és nem is példa nélküli, hiszen gondnok is kizárólag cselekvőképes személy lehet): a helyettes döntéshozónak ugyanis a már cselekvőképtelen, beteg ember helyett kell döntenie az ellátásról, annak visszautasításáról, és képesnek kell lennie ennek következményei belátására. Ugyanezen okból kerül sor a Kr. 5. § (2) bekezdésben foglalt, a háromtagú bizottság által végzett vizsgálatra is, melynek során a bizottság állást foglal arról, hogy az élő végrendelet törvényi feltételei fennállnak-e, illetve a helyettes döntéshozó rendelkezik-e belátási képességgel. Mivel a helyettes döntéshozó a nyilatkozatot tevő személy helyébe lép, vele szemben úgy kell eljárni, ahogy adott esetben a nyilatkozatot tevő személlyel szemben kellene, ha nem lenne cselekvőképtelen beteg, ebben az esetben ugyanis az ő belátási képességét vizsgálná az orvosi bizottság, amennyiben valamely, az Eütv. 22. § (1) bekezdésében felsorolt ellátás visszautasítására kerülne sor.

[171] Ebben az esetben tehát nem tekinthető a vizsgálat megkövetelése az önrendelkezési jog indokolatlan korlátozásának, ezért az Alkotmánybíróság az indítványt ebben a részében elutasította.

[172] 4. A határozat Magyar Közlönyben való közzététele az Abtv. 44. § (1) bekezdésén alapul.

Budapest, 2014. július 14.

Dr. Paczolay Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balogh Elemér s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Bragyova András s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kovács Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lenkovic Barnabás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lévy Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/2712/2012.

Dr. Balogh Elemér alkotmánybíró különvéleménye

[173] 1. Nem értek egyet a határozat rendelkező részének 1. és 2. pontjával és az azokat alátámasztó indokolással. Mivel az Eütv. 22. §-ban szabályozott „élő végrendelet” (living will) vagy a magyar szakirodalomban használt terminológiával előzetes jognyilatkozat (cselekvőképtelenség esetére szóló egészségügyi rendelkezés) az életmentő vagy életfenntartó ellátás visszautasítására (passzív eutanázia) irányul, különösen fontos garanciális elemek beépítése a jogi szabályozásba. Az Eütv. 22. § (3) bekezdésében foglalt garanciális elemek megsemmisítése azt eredményezi, hogy az előzetes jognyilatkozatnak csupán egy formai feltétele marad: a közokirati forma. A többségi véleménnyel ellentétben álláspontom szerint ez a feltétel önmagában nem biztosítja a méltósággal rendelkező EMBER életének mint az Alaptörvény legfőbb értékének védelmét.

[174] 2. Kiindulópontként hangsúlyozni szeretném, hogy értelmezésemben az emberi méltósághoz való jogból levezetett önrendelkezési jog az egészségüggyel kapcsolatos döntések meghozatala vonatkozásában azt jelenti, hogy a beteg az életét, egészségét érintő legfontosabb döntéseket – megfelelő tájékoztatást követően – maga hozza meg a saját értékrendje alapján. Így egyetértek azzal, hogy nem csupán a gyógyíthatatlan beteg életmentő vagy életfenntartó ellátás visszautasítására (passzív eutanázia) irányuló döntése képezi az önrendelkezési jogának részét [22/2003. (IV. 28.) AB határozat, ABH 2003, 235, 261.], hanem az egyén autonómiája fejeződik ki az Eütv. 22. §-a által biztosított egészségügyi rendelkezésben is. Az önrendelkezési jog tiszteletben tartása az előzetes nyilatkozat körében is megköveteli, hogy az egyén mások számára akár irracionálisnak tűnő döntéseit is – amelyek az ő értékrendjét tükrözik – figyelembe vegyék.

- [175] Ezt a kötelezettséget rögzíti a többségi határozat által hivatkozott Oviedói Egyezmény (Biomedicina Egyezmény) 9. cikke, amely egy nagyon általános megfogalmazással csupán arra utal, hogy a beleegyezési képességgel nem rendelkező személy előzetes nyilatkozatát a 6. cikkben megjelölt személyeknek (beleegyezés jogát gyakorló képviselő, hatóság vagy a törvény által kijelölt személy vagy testület) figyelembe kell venni. Fontos hangsúlyozni, hogy az Egyezmény az előzetes nyilatkozatot olyan eszköznek tekinti, amely a beteg vélhető akaratára nézve útmutatást ad, de ebből még nem következik, hogy az kötelező lenne az orvos számára. A magyar szabályozás szerint viszont amennyiben a beteg az Eütv. 22. §-ában foglalt nyilatkozatot tett, a kezelőorvosnak az abban foglaltaknak megfelelően, illetve az abban megnevezett személy (helyettes döntéshozó) nyilatkozata alapján kell eljárnia [Kr. 5. § (1) bekezdés].
- [176] Az előzetes rendelkezésnek a magyar szabályozásban két fajtája van: a cselekvőképes személy – későbbi cselekvőképtelensége esetére – közokiratban maga utasíthat vissza egyes vizsgálatokat, beavatkozásokat, valamint egyes életfenntartó, életmenő beavatkozásokat [Eütv. 22. § (1) bekezdés], illetve közokiratban megnevezheti azt a cselekvőképes személyt, aki a fenti visszautasítás jogát helyette gyakorolja [Eütv. 22. § (2) bekezdés]. Az utóbbi esetben a cselekvőképes személy azzal, hogy ő maga nevez ki cselekvőképtelensége esetére egy olyan cselekvőképes személyt, akire „átruházza” a döntés jogát, közvetett módon az ellátás visszautasítására irányuló önrendelkezési jogát gyakorolja, vagyis az ún. helyettesített döntés az önrendelkezési jog gyakorlásának egy speciális esete.
- [177] 3. Előzetes jognyilatkozat tétele esetén – tekintettel arra, hogy az közvetlenül vagy közvetve az életről (annak befejezéséről) való döntést jelenti – konfliktusba kerül a betegek élethez való jogának védelme és a konkrét előzetes nyilatkozatot tevő egyének önrendelkezési joga, illetve az orvos segítségnyújtási kötelezettsége és a beteg önrendelkezési joga. Ezért az államnak az élet védelmére vonatkozó objektív intézményvédelmi kötelezettsége garanciális elemek beépítését követeli meg a jogi szabályozásba.
- [178] 3.1. Bár az egyes európai országok jogszabályai különbözőképpen szabályozzák az előzetes jognyilatkozat intézményét, garanciális elemeket az utóbbi években – a magyar jogi kultúrával évszázadok óta szoros kapcsolatban álló országokban – Ausztriában, Németországban és Svájcban elfogadott jogszabályok is tartalmaznak.
- [179] Az osztrák törvény [Patientenverfügungs-Gesetz (PatVG)] két típusú előzetes nyilatkozatot ismer: egyiktől – ez a szigorúbb feltételekhez kötött – az orvos nem térhet el, a másik csak útmutatást ad az orvos számára, de attól indokolt esetben eltérhet. A nyilatkozat csak abban az esetben minősülhet az orvos számára kötelező rendelkezésnek, ha kielégíti a törvény által előírt következő formai és tartalmi feltételeket. Formai feltétel, hogy azt ügyvéd, közjegyző, vagy a beteg érdekeit képviselő társadalmi szervezet jogban jártas munkatársa előtt tegyék. Tartalmi követelmény az előzetes nyilatkozat lényegére és orvosi következményeire vonatkozó megelőző orvosi tájékoztatás és a belátási képesség orvos általi vizsgálata, annak dokumentálása, valamint az elutasított ellátás konkrét meghatározása. A kötelező jognyilatkozat öt évig érvényes, de a tájékoztatás megismétlését követően megújítható (PatVG § 4–7.). Abban az esetben, ha a nyilatkozat nem felel meg a fenti feltételeknek, elveszti jogi kötőerejét és csak az orvos, illetve a hozzátartozók tájékoztatására szolgál, vagyis figyelembe vehető a döntéshozatal során (PatVG § 8–9.).
- [180] Az osztrák Ptk. (ABGB) összeférhetlenségi szabályok meghatározása és a jogi következményekre vonatkozó tájékoztatás mellett lehetőséget biztosít ügyvéd, közjegyző vagy bíróság előtt tett egészségügyi rendelkezésre is kiterjedő tartós meghatalmazásra (Vorsorgevollmacht – § 284 f ABGB). A meghatalmazottnak a meghatalmazó – meghatalmazásban rögzített – akaratának megfelelően kell eljárnia, figyelembe véve a meghatalmazó belátási képességének elvesztését követő döntési szituációban tett kijelentéseit és a konkrét körülményeket is (§ 284 h ABGB).
- [181] A német Ptk. (BGB) szerint az előzetes jognyilatkozat a beleegyezési képességgel rendelkező nagykorú személynek a beleegyezési képességének elvesztése esetére tett írásos nyilatkozata, amelyben bizonyos, a nyilatkozat megtételekor még nem közvetlenül bekövetkező vizsgálatok, kezelések, beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, illetve azt visszautasítja. Ha a betegnek van ilyen nyilatkozata, akkor a gondnokának vizsgálnia kell, hogy az abban foglaltak az aktuális szituációra vonatkoztathatók-e, és amennyiben igen, a gondnoknak kötelessége, hogy a gondnokolt akaratát kifejezésre juttassa (BGB § 1901 a). Ha nem áll rendelkezésre a fentiek szerinti nyilatkozat, illetve van, de annak megállapításai nem vonatkoztathatók az aktuális élet-, és kezelési szituációra, a gondnoknak a beteg kívánságát vagy vélhető akaratát – konkrét viszonyítási pontok alapján (pl. vallás) – kell megállapítania, és ez alapján kell meghoznia a döntést arról, hogy beleegyezik-e a kezelésbe (BGB § 1901 b).

- [182] A gondnoknak a vizsgálatba, kezelésbe történő beleegyezése vagy a beleegyezés megtagadása főszabályként csak a bíróság jóváhagyásával érvényes abban az esetben, ha alaposan feltételezhető, hogy a gondnokolt az orvosi beavatkozás elvégzése vagy annak megszakítása, illetve elmaradása következtében meghal. Abban az esetben nincs szükség a bíróság jóváhagyására, ha a gondnok és a kezelőorvos között egyetértés van abban, hogy a beleegyezés megadása vagy megtagadása a gondnokolt akaratának megfelel [BGB § 1904 (3)]. Ezek a rendelkezések tartós meghatalmazott megnevezése esetén (BGB § 1901 c) a helyettes döntéshozóra is vonatkoznak, amennyiben a meghatalmazás kifejezetten kiterjed az ilyen döntések meghozatalára is [BGB § 1904 (5)].
- [183] A svájci Ptk. (ZGB) szerint az ítélőképese személy előzetes jognyilatkozatot tehet ítélőképességének elvesztése esetére arra vonatkozóan, hogy milyen orvosi kezelésekre egyezik bele vagy utasít vissza, illetve megnevezheti azt a cselekvőképese személyt, aki a kezelőorvossal történő megbeszélést követően a beteg nevében meghozza a döntést. Az ítélőképese személy a helyettes döntéshozó döntésére vonatkozóan iránymutatást adhat (§ 370 ZGB). Az előzetes nyilatkozatot írásba kell foglalni, dátummal kell ellátni és alá kell írni. Az ítélőképese személy az előzetes nyilatkozat tételének tényét valamint a nyilatkozat lelehelyét feltüntetheti a társadalombiztosítási kártyáján (külön jogszabály rendelkezik ezen adatokhoz való hozzáférésről).
- [184] Az orvos a beteg ítélőképességének hiánya esetén, ha nem áll rendelkezésre az előzetes jognyilatkozat, a fentiek szerint ellenőrzi annak létezését. Az előzetes nyilatkozat betartása az orvosra nézve kötelező, kivéve, ha annak tartalma törvénybe ütközik vagy alapos kétség (begründeter Zweifel) merül fel arra vonatkozóan, hogy az előzetes nyilatkozat szabad elhatározásból született, vagy aktuálisan is megfelel a beteg feltehető akaratának. Az orvosnak ez utóbbi esetben rögzítenie kell az orvosi dokumentációban, hogy miért nem vette figyelembe az előzetes nyilatkozatot (§ 372 ZGB). Az előzetes nyilatkozatot az annak elkészítésére előírt formában lehet visszavonni, avagy az előző nyilatkozat hatályon kívül helyezése vagy megsemmisítése hiányában olyan új nyilatkozatot kell tenni, amely nem csupán az előző kiegészítését képezi (§ 362 ZGB).
- [185] 3.2. A magyar jogrendszerben az államnak az élet védelmére vonatkozó objektív intézményvédelmi kötelezettségét valósítják meg az előzetes nyilatkozat megtételének az Eütv. 22. § (3) bekezdésében előírt formai (közokirati forma, érvényesség időbeli korlátozása) és tartalmi feltételei (pszichiáter szakorvos szakvéleménye). Ezért a többségi határozatnak a kifogásolt garanciális elemek vizsgálata során arra kellett volna választ adnia, hogy az egyén önrendelkezési jogának korlátozása a méltósággal rendelkező EMBER életének mint legfőbb értéknek a védelme érdekében szükséges-e, és amennyiben igen, az elérni kívánt céllal arányos-e.
- [186] 4. Álláspontom szerint a vizsgálat során nem lehet figyelmen kívül hagyni az előzetes nyilatkozat tartalmát, különösen, hogy az előzetes nyilatkozatban a kezelés visszautasítására szélesebb körben van lehetőség, mint amikor a cselekvőképese személy személyesen eljárva dönt.
- [187] Az életfenntartó, illetve életmentő beavatkozás visszautasításának két módja van: az Eütv. 22. § alapján tett előzetes nyilatkozat és az Eütv. 20. § (3)–(8) bekezdése szerinti eljárás. A kettő között a leginkább szembeötlő különbség, hogy amíg a cselekvőképese beteg – ha a döntés meghozatalakor is cselekvőképese – az Eütv. 20. § (3) bekezdése értelmében csak akkor utasíthatja vissza a kezelést, ha terminális állapotú (olyan betegségben szenved, amely megfelelő ellátás mellett is rövid időn belül halálhoz vezet), addig az előzetes nyilatkozatban az Eütv. 22. § (1) bekezdés c) pontja szerint arra az esetre is visszautasíthat egyes életfenntartó, életmentő beavatkozásokat, ha gyógyíthatatlan betegségben szenved és betegsége következtében önmagát fizikailag ellátni képtelen, illetve fájdalmai megfelelő gyógykezeléssel sem enyhíthetők.
- [188] Külön szeretném hangsúlyozni, hogy a helyettes döntéshozó – mivel az Eütv. 22. § (2) bekezdése értelmében a cselekvőképese személy 22. § (1) bekezdés szerinti jogát gyakorolja – szélesebb körben utasíthat vissza életfenntartó, életmentő kezelést, mint maga a személyesen eljáró cselekvőképese beteg. Ennek megfelelően ebben az esetben az Eütv. 20. § (4) bekezdése szerinti Bizottság nem a terminális állapot fennállását, hanem az Eütv. 22. § (1) bekezdés c) pontja szerinti feltételek fennállását vizsgálja.
- [189] A kifogásolt törvényi garanciák szükségességét a fentiekre tekintettel a jövőre szóló saját döntést tartalmazó előzetes rendelkezés esetén úgy kell megítélni, hogy az előzetes jognyilatkozat e típusa [Eütv. 22. § (1) bekezdés] esetén a konfliktus az előzetes nyilatkozatot tevő önrendelkezési joga és orvos segítségnyújtási kötelezettsége között különös súllyal merül fel, mivel ilyen esetekben a beteg élete megfelelő kezelés mellett megmenthető lenne. Az előzetes jognyilatkozat utóbbi típusa esetén [Eütv. 22. § (2) bekezdés] – a helyettes döntéshozónak a cselekvőképese betegnél szélesebb körű döntési joga miatt – különösen éles a konfliktus a betegek élethez való jogának védelme és a konkrét beteg előzetes nyilatkozatban átruházott önrendelkezési joga között.
- [190] Ezért különösen fontos, hogy az állam az önrendelkezési jog védelme során egyrészt biztosítsa a döntési folyamat zavartalanágát: a döntés a beteg saját, valódi, befolyástól mentesen kialakított akaratát testesítse meg. Másrészt

megadja az önrendelkezési jog gyakorlásához szükséges – saját döntés esetén az orvosi következményekre, helyettes döntéshozó nevezése esetén a jogi következményekre vonatkozó – tájékoztatást. A közjegyző – többségi határozat által hivatkozott – kioktatási és tájékoztatási kötelezettsége a jogügylet lényegére és jogi következményeire (elvileg a helyettes döntéshozó cselekvőképessé személynél tágabb körű döntési jogára is) kiterjed, de a közjegyző szakmai ismeretek hiányában nem tudja megadni az előzetes nyilatkozatot tevő személynek a döntés orvosi következményeire vonatkozó tájékoztatást, és értelemszerűen nem is képes megítélni, hogy az érintett tisztában van-e ezekkel a következményekkel.

- [191] Nem értek egyet a többségi határozat azon megállapításával, hogy a „következmények tudata” adott esetben nem jelenthet mást, mint hogy a nyilatkozó valóban saját erkölcsi meggyőződését fejezte ki. A Kr. mellékletének a határozat rendelkező rész 2. pontja által megsemmisített rendelkezése értelmében az Eütv. 22. §-ának (1) bekezdésében megjelölt közokirat kötelező tartalmi elemét képezte a közjegyző nyilatkozata arról, hogy az érintett személy bemutatta egy pszichiáter szakorvos egy hónapnál nem régebbi szakvéleményét arról, hogy az érintett személy cselekvőképessé és belátási képessége teljesen ép. Az eredeti közokirat mellékletét képezte a pszichiáter szakorvos szakvéleménye. Álláspontom szerint az orvosi vizsgálat előírásának nyilvánvaló oka a belátási képesség vizsgálatára vonatkozó speciális (az orvosi következmények tudatára is kiterjedő) szabály beiktatása volt. Annak eldöntése, hogy a fenti orvosi vizsgálatot a háziorvosnak, a kezelőorvosnak vagy pszichiáter szakorvosnak kell elvégeznie, nem alkotmányjogi kérdés.
- [192] Ezzel kapcsolatban megjegyzem, hogy az Eütv. 22. § (4) bekezdése csak a helyettes döntéshozó belátási képességének, valamint nyilatkozatának – az Eütv. 20. § (4) bekezdés szerinti – orvosi bizottság általi vizsgálatára vonatkozik. Az Eütv. 20. § (4) bekezdés pedig a cselekvőképessé beteg belátási képességének orvosi vizsgálatát írja elő. Mivel az előzetes nyilatkozat hatályosulásakor az előzetes nyilatkozatot tevő immár cselekvőképtelen, a bizottság pszichiáter tagjának vizsgálata cselekvőképtelenség esetén pusztán annak konstatálására irányulhat. A cselekvőképessé megtett előzetes nyilatkozat pontosan a cselekvőképtelen beteg nyilatkozatát pótolja. Az Eütv.-ből nem derül ki egyértelműen, hogy az előzetesen nyilatkozó immár cselekvőképtelen beteg esetében az Eütv. 22. § (1) bekezdés c) pontja szerinti feltételek fennállását ki vizsgálja. Így a jövőre vonatkozó saját döntés esetén nem megalapozott a Bizottság garanciális szerepére való hivatkozás.
- [193] Az állam objektív intézményvédelmi kötelezettségének vizsgálata körében nem hagyható figyelmen kívül, hogy a Ptk. 2:43. §-a értelmében az élet, testi épség és az egészség megsértése a személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti. E személyiségi jogsérelmek kapcsán a „sértett” beleegyezése (annak dokumentálása, terjedelme) mint jogellenességet kizáró körülmény, különös jelentőséggel bír. Az orvos tevékenysége szükségszerűen megvalósítja a Btk. különös részi tényállásait is, így a büntetendőség kizárása a büntetőjogban is a jogellenesség szintjén történik meg.
- [194] Ebben a körben van jelentősége annak, hogy a magyar szabályozás nem ismeri a cselekvőképtelenség esetére szóló egészségügyi rendelkezésre vonatkozó speciális nyilvántartást, csupán azt a lehetőséget szabályozza, hogy a beteg az előzetes nyilatkozatot átadhatja választott háziorvosának, aki azt a beteg egészségügyi dokumentációjában megőrzi [Kr. 8. § (1) bekezdés]. Ennek fényében kell megítélni a nyilatkozat érvényességének két éves időbeli korlátozását, amely a megújítási kötelezettséggel kellő megfontolásra készíti a beteget. Igaz ugyan, hogy az egyén értékrendje elvileg állandó, de a gyógyulás esélye az orvostudomány fejlődésével változhat. Hasonlóképpen az egyén helyettes döntéshozóhoz fűződő személyes kapcsolata is változhat (pl. házasság felbontása, élettársi kapcsolat megszűnése). Bár a nyilatkozatot a beteg bármikor – cselekvőképességére, illetve alaki kötöttségre tekintet nélkül – visszavonhatja, a cselekvőképtelenség esetére szóló egészségügyi rendelkezések kötelező nyilvántartásának, illetve a visszavonás dokumentálásának hiánya a nyilatkozattal történő visszaéléshez vezethet.
- [195] Ezért a jogalkotónak a fentieket figyelembe véve át kell tekintenie a cselekvőképtelenség esetére szóló egészségügyi rendelkezés jogi szabályozását.

Budapest, 2014. július 14.

Dr. Balogh Elemér s. k.,
alkotmánybíró

- [196] A különvéleményhez csatlakozom.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László alkotmánybíró különvéleménye

- [197] A határozat rendelkező részének 1. és 2. pontjával nem értek egyet.
- [198] Álláspontom szerint a határozat a jog gyakorlása feltételeinek és a jog korlátozásának fogalmát szinonimaként kezeli. A két fogalom közötti különbségtétel alkotmányjogilag lényeges distinkció. Egy jog gyakorlását a jogalkotó bizonyos határok között szabadon kötheti feltételekhez; ez nem jelenthet alkotmányossági problémát (pl. adott vállalkozás gyakorlásának meghatározott feltételekhez kötése) kivéve, ha a feltétel teljesítése lehetetlen, vagy diszkriminatív.
- [199] A jog korlátozása: a jog birtoklásának vagy gyakorlásának részleges, feltétlen (vagy teljesíthetetlen feltételhez kötéssel történő) kizárása.
- [200] A támadott rendelkezések feltételek, azokat a jogalkotó különböző, alkotmányossági szempontból nem kifogásolható megfontolások alapján (az élet, mint abszolút érték objektív védelme, az életfenntartó kezelés visszautasítását tartalmazó nyilatkozat megfontoltságának, teljesen ép szellemi állapotban történő megtételének biztosítása, az orvostudomány fejlődési lehetőségének számbavétele, esetleges tévedések, netáni visszaélések lehetőségének kizárása) határozta meg.
- [201] A feltételek szigorúak, de nem teljesíthetetlenek. (A jog korlátozására példaként az önrendelkezési jog világából a rabszolgaságba szegődés vagy a jogképességről való lemondás tilalmát említem. Ilyen tartalommal például senki sem gyakorolhatja önrendelkezéshez való jogát.)
- [202] A határozat a rendelkező rész vitatott pontjaiban elfoglalt álláspontját az alapjogi korlátozás oldaláról vizsgálta (mely megközelítést a fentebb kifejtettek szerint vitatom), a diszkrimináció tilalmának sérelme a határozat indokolásában nem jelenik meg.
- [203] A fentiekre tekintettel a megsemmisített rendelkezések alaptörvény-ellenessége nem állapítható meg.
- [204] A teljességhez tartozik, hogy álláspontom szerint az indítványozó érintettsége sem áll fenn. A határozat ezirányú kiterjesztő értelmezése burkoltan az *actio popularis*-ként működő utólagos normakontroll előtt nyitott utat.

Budapest, 2014. július 14.

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

**Az Alkotmánybíróság 25/2014. (VII. 22.) AB határozata
a Kúria Pfv.IV.20.015/2012/4. számú ítélete, valamint a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság
1.Pf.20.361/2011/4. számú jogerős ítélete alaptörvény-ellenességének megállapításáról
és megsemmisítéséről**

Az Alkotmánybíróság teljes ülése bírói döntés alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló alkotmányjogi panasz tárgyában – *Dr. Dienes-Oehm Egon* alkotmánybíró különvéleményével – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Kúria Pfv.IV.20.015/2012/4. számú ítélete a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 1.Pf.20.361/2011/4. számú jogerős ítéletére is kiterjedő hatállyal alaptörvény-ellenes, ezért azokat megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közlönyben közzéteszi.

I n d o k o l á s

I.

- [1] Az indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján alkotmányjogi panaszt terjesztett elő. Az indítványozó a 2012. szeptember 14-én érkezett alkotmányjogi

- panaszában a Kúria Pfv.IV.20.015/2012/4. számú ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte.
- [2] Alkotmányjogi panaszában az indítványozó előadta, hogy 2010. szeptember 27-én közérdekű adatigénylással fordult a Vértesi Erőmű Zrt.-hez. Az indítványozó adatkérése a Vértesi Erőmű Zrt.-nek a System Consulting Zrt.-vel kötött ügyleteire vonatkozott. (A közérdekű adatigénylés a következő adatok kiadására irányult: 1. A Vértesi Erőmű Zrt. és a System Consulting Zrt. között 2008-ban aláírt szerződések; 2. A Vértesi Erőmű Zrt. által 2008-ban megkötött áramvásárlási szerződések; 3. A Vértesi Erőmű Zrt. 2009 tavaszán indított kártérítési perei és büntetőfeljelentést megalapozó, a System Consulting Zrt. privatizációs és áramvásárlási ügyében lezajlott belső vizsgálat során született dokumentumok, és a belső vizsgálat költsége.)
- [3] A Vértesi Erőmű Zrt. az adatok kiadását megtagadta, ezért az indítványozó keresetet nyújtott be a Tatabányai Városi Bírósághoz. Az elsőfokú bíróság 2011. február 8-án kelt ítéletében – a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 19. § (1) bekezdése és 2. § 5. pontja, valamint az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény (a továbbiakban: Vtv.) 1. § (2) bekezdése és 5. § (1)–(2) bekezdése alapján – kötelezte az alperest a felperes által kért adatok kiadására. Ítéletének indokolásában kifejtette, hogy a Vértesi Erőmű Zrt. részvényeinek 98,53%-a a Magyar Villamos Művek Zrt. (a továbbiakban: MVM Zrt.) tulajdonában áll, s az MVM Zrt.-ben a magyar államnak legalább 75% +1 szavazatnyi tartós részesedése van. Ezt figyelembe véve az elsőfokú bíróság az Avtv. és a Vtv. szabályai alapján közérdekből nyilvános adatoknak minősítette a kiadni kért adatokat. Kifejtette továbbá, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 81. §-ában az üzleti titokra vonatkozó rendelkezések nem adnak alapot „a szerződésekre mint közérdekből nyilvános adatokra vonatkozó adatközlés megtagadására”.
- [4] Fellebbezés alapján a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság mint másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, és a felperes keresetét elutasította. Ítéletének indokolásában kifejtette, hogy a Vtv. tárgyi hatályáról rendelkező 1. § (1) és (2) bekezdését szűken kell értelmezni. A másodfokú bíróság szerint a Vértesi Erőmű Zrt. nem tartozhat a Vtv. 1. § (2) bekezdés c) pontjának hatálya alá, s ezért „nem mondható ki, hogy az alperes [Vértesi Erőmű Zrt.] olyan állami vagyonnal gazdálkodó szervezet, amely közfeladatot ellátó szervként állami vagyonnal való gazdálkodásra vonatkozó, közérdekű adatnak nem minősülő közérdekből nyilvános adatok kiadására köteles.” A másodfokú bíróság szerint tehát a Vértesi Erőmű Zrt. a Vtv. szerinti „egyéb közfeladatot ellátó szervnek nem minősíthető”, az Avtv. 19. § (1) bekezdése alapján „nem minősül közérdekű adatkezelőnek”.
- [5] A jogerős ítélettel szemben az indítványozó felülvizsgálati kérelmet nyújtott be. A Kúria mint felülvizsgálati bíróság a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta. Kifejtette, hogy a Legfelsőbb Bíróság, illetve a Kúria korábbi ítéletei értelmében (Pfv.IV.21.048/2009/6., Pfv.IV.20.197./2012/4.) az MVM Zrt. cégcsoportjába tartozó, attól azonban társasági jogilag elkülönülő Vértesi Erőmű Zrt. az Avtv. 19. § (1) bekezdése és a Vtv. 5. § (2) bekezdése alapján nem minősül közfeladatot ellátó szervnek, ezért a „kért adatok kiadását [...] jogszerűen tagadhatta meg”.
- [6] Az indítványozó ezt követően fordult az Alkotmánybírósághoz a Kúria felülvizsgálati ítéletével szemben. Álláspontja szerint az ítélet ellentétes az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdésével. Kifogásolta ugyanis, hogy a Kúria az Avtv. 19. § (1) bekezdésében foglaltakat (közfeladat; közfeladatot ellátó szerv) szűken értelmezte, s ezáltal az információs szabadság érvényesülését korlátozottan biztosította. Az indítványozó hivatkozott a 32/1992. (V. 29.) AB határozatra, illetve a 34/1994. (VI. 24.) AB határozatra, amelyek értelmében az „információs szabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni”. Szerinte az Avtv.-t, valamint az Avtv. hatályon kívül helyezését követően az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvényt (a továbbiakban: Infotv.) ennek megfelelően kellett volna, illetve kell értelmezni.
- [7] Az indítványozó azzal is érvelt továbbá, hogy az ún. közvetett és a közvetlen állami vagyonnal gazdálkodó szervezetek egyaránt közfeladatot ellátó szervezeteknek minősülnek. A Kúria szűk jogértelmezése végső soron azt eredményezi, hogy még a közvetlen állami tulajdonban álló vagyonnal való gazdálkodásra, azzal való rendelkezésre vonatkozó adatok sem minősülnek nyilvánosnak. Az indítványozó szerint a Vtv. 1. § (2) bekezdés c) pontja szerinti társasági részesedés is vagyonelemnek tekintendő, a gazdasági társaság az egységes vagyonával gazdálkodik, nincs tehát olyan vagyona, amely ne képezne a társasági részesedéssel bíró tulajdonos vagy tulajdonosok vagyonát.
- [8] Az indítványozó hivatkozott még az Alaptörvény 38. cikk (1) bekezdésére és 39. cikk (2) bekezdésére is. Az indítványozó e rendelkezések alapján kifogásolta, hogy a Kúria nem minden állami tulajdonú és közpénzekkel gazdálkodó szervezetet minősít a közpénzek gazdálkodásával összefüggésben közérdekű adat kiadására kötelesnek.
- [9] Az indítványozó a Kúria által hatályában fenntartott jogerős ítélet kapcsán kifogásolta azt a jogértelmezést, amely szerint a jogalkotó az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény 100/K. §-ának hatályon kívül helyezésével azt a szándékát juttatta volna kifejezésre, hogy „a Vtv.-ben nem nevesített állami és önkormányzati tulajdonú vállalatok átláthatatlanul és ellenőrizhetetlenül működhetnek tovább”. Az indítványozó egyebekben hivatkozott a régi Ptk.

81. § (3) bekezdésére is, annak alátámasztásaként, hogy az állami vagy önkormányzati költségvetést érintő vagyon bármilyen jellegű felhasználása, megterhelése nem minősül üzleti titoknak.

II.

[10] 1. Az Alaptörvénynek az alkotmányjogi panaszban hivatkozott rendelkezései:

„VI. cikk (2) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.”

„38. cikk (1) Az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon. A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele. A nemzeti vagyon megőrzésének, védelmének és a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodásnak a követelményeit sarkalatos törvény határozza meg.”

„39. cikk (2) A közpénzekkel gazdálkodó minden szervezet köteles a nyilvánosság előtt elszámolni a közpénzekre vonatkozó gazdálkodásával. A közpénzeket és a nemzeti vagyont az átláthatóság és a közélet tisztaságának elve szerint kell kezelni. A közpénzekre és a nemzeti vagyonra vonatkozó adatok közérdekű adatok.”

[11] 2. Az Avtv. vonatkozó, az adatigényléskor hatályos rendelkezései:

„2. § E törvény alkalmazása során:

[...]

4. *közérdekű adat*: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, valamint a tevékenységére vonatkozó, a személyes adat fogalma alá nem eső, bármilyen módon vagy formában rögzített információ vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől;

5. *közérdekből nyilvános adat*: a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó minden olyan adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből elrendeli;”

„19. § (1) Az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy (a továbbiakban együtt: szerv) a feladatkörébe tartozó ügyekben – így különösen az állami és önkormányzati költségvetésre és annak végrehajtására, az állami és önkormányzati vagyon kezelésére, a közpénzek felhasználására és az erre kötött szerződésekre, a piaci szereplők, a magánszervezetek és -személyek részére különleges vagy kizárólagos jogok biztosítására vonatkozóan – köteles elősegíteni és biztosítani a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szervek rendszeresen elektronikusan vagy más módon közzéteszik, továbbá erre irányuló igény esetén a 20. § rendelkezései szerint hozzáférhetővé teszik a tevékenységükkel kapcsolatos legfontosabb – így különösen a hatáskörükre, illetékességükre, szervezeti felépítésükre, szakmai tevékenységükre, annak eredményességére is kiterjedő értékelésére, a birtokukban lévő adatfajtákra és a működésükről szóló jogszabályokra, valamint a gazdálkodásukra vonatkozó – adatokat. A tájékoztatás módját, a vonatkozó adatok körét jogszabály is megállapíthatja.

(3) Az (1) bekezdésben említetteknek lehetővé kell tenniük, hogy a kezelésükben lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, kivéve, ha az adatot törvény alapján az arra jogosult szerv minősítette, illetve ha az nemzetközi szerződésből eredő kötelezettség alapján minősített adat, továbbá, ha a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogot – az adatfajták meghatározásával – törvény

a) honvédelmi;

b) nemzetbiztonsági;

c) bűnüldözési vagy bűnmegelőzési;

d) központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekből;

e) külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokra;

f) bírósági vagy közigazgatási hatósági eljárásra tekintettel

korlátozza.

(4) Ha törvény másként nem rendelkezik, közérdekből nyilvános adat az (1) bekezdésben meghatározott szervek feladat- és hatáskörében eljáró személy feladatkörével összefüggő személyes adata, továbbá egyéb, közfeladatot ellátó személy e feladatkörével összefüggő személyes adata. Ezen adatok megismerésére e törvénynek a közérdekű adatok megismerésére vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni.

(5) Ha törvény másként nem rendelkezik, közérdekből nyilvános adat a jogszabály vagy állami, illetőleg helyi önkormányzati szervvel kötött szerződés alapján kötelezően igénybe veendő vagy más módon ki nem elégíthető

szolgáltatást nyújtó szervek vagy személyek kezelésében levő, e tevékenységükre vonatkozó, személyes adatnak nem minősülő adat.”

[12] 3. A Vtv. érintett rendelkezései:

„1. § (1) E törvény szabályozza a Magyar Állam tulajdonában álló vagyon (a továbbiakban: állami vagyon) feletti tulajdonosi joggyakorlás módját és szervezetét, valamint e vagyonnal való gazdálkodást.

(2) E törvény alkalmazásában állami vagyonnak minősül:

a) az állam tulajdonában lévő dolog, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erő,

b) az a) pont hatálya alá nem tartozó mindazon vagyon, amely vonatkozásában törvény az állam kizárólagos tulajdonjogát nevesíti,

c) az állam tulajdonában lévő tagsági jogviszonyt megtestesítő értékpapír, illetve az államot megillető egyéb társasági részesedés,

d) az államot megillető olyan immateriális, vagyoni értékkel rendelkező jogosultság, amelyet jogszabály vagyoni értékű jogként nevesít,

e) az állam tulajdonában lévő pénzügyi eszközök.”

„5. § (1) Közérdekből nyilvános minden, az állami vagyonnal való gazdálkodásra és az azzal való rendelkezésre vonatkozó, közérdekű adatnak nem minősülő adat. Külön törvény az adat megismerhetőségét korlátozhatja.

(2) Az állami vagyonnal gazdálkodó vagy azzal rendelkező szerv vagy személy a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény szerinti közfeladatot ellátó szervnek vagy személynek minősül.”

III.

[13] Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt azt vizsgálta, hogy az alkotmányjogi panasz befogadható-e, vagyis megfelel-e az Abtv.-ben foglalt, a panaszok befogadhatóságára vonatkozó kritériumoknak.

[14] 1. Az alkotmányjogi panasz a befogadhatóság formai követelményeinek az alábbiak szerint eleget tesz.

[15] Az Abtv. 30. § (1) bekezdése értelmében az Abtv. 27. §-a alapján benyújtott alkotmányjogi panaszt a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül kell benyújtani. Az Abtv. 53. § (2) bekezdése alapján az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panaszt az ügyben első fokon eljáró bírósághoz címezve kell benyújtani. A Kúria Pfv.IV.20.015/2012/4. számú ítéletét az indítványozónak 2012. július 18-án kézbesítették. Alkotmányjogi panasz 2012. szeptember 14-én, tehát az Abtv. 30. § (1) bekezdése szerinti határidőn belül érkezett az elsőfokú bíróságra.

[16] Az indítványozó hivatkozott az Abtv. hatáskörét megjelölő 27. §-ára [Abtv. 52. § (1b) bekezdés a) pontja].

[17] Az indítványozó megjelölte az eljárás megindításának okait, kifejtette az Alaptörvényben biztosított jogai sérelmének lényegét [Abtv. 52. § (1b) bekezdés b) pont].

[18] Az indítványozó megjelölte a támadott bírói döntést (a Kúria Pfv.IV.20.015/2012/4. számú ítéletét) és az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezését [VI. cikk (2) bekezdését], illetve indokolta az alaptörvény-ellenesség mibenlétét [Abtv. 52. § (1b) bekezdés c)–e) pontjai].

[19] Az indítványozó határozott kérelmet terjesztett elő a bírói ítélet megsemmisítése iránt [Abtv. 52. § (1b) bekezdés f) pontja].

[20] 2. Az alkotmányjogi panasz a befogadhatóság tartalmi feltételeinek is eleget tesz.

[21] Az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság vizsgálja az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának törvényben előírt tartalmi feltételeit, különösen a 27. § szerinti érintettséget, a jogorvoslat kimerítését, valamint a 29–31. § szerinti tartalmi követelményeket. Az Abtv. 27. §-a alapján alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés a) az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogát sérti, és b) az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

[22] Az indítványozó az Abtv. 27. §-a és az 51. § (1) bekezdése szerinti jogosultnak tekinthető, nyilvánvalóan érintett, hiszen a jelen ügyre okot adó jogvitában félként szerepel.

[23] Az indítványozó a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőséget kimerítette.

[24] Az Abtv. 29. §-a alapján az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be. A jelen ügy befogadását mindkét szempont alátámasztja. Az alkotmányjogi panasz ugyanis annak vizsgálatára irányul, hogy az eljáró bíróság

a támadott ítéletben olyan jogértelmezést követett-e, amellyel az indítványozó információszabadsághoz való alapjogát korlátozta. Az indítvány ezáltal alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vet fel, ami egyúttal a bírói döntést érdemben befolyásolta.

IV.

- [25] Az alkotmányjogi panasz megalapozott.
- [26] 1. Az Alaptörvény indítvánnyal érintett VI. cikk (2) bekezdése szerint mindenkinek joga van a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez. Ezen túlmenően az Alaptörvény „A közpénzek” című fejezetben a nemzeti vagyonra, a közpénzekre kiterjedően rögzíti az átlátható gazdálkodás követelményét [38. cikk (4) bekezdés, 39. cikk]. Külön meghatározza továbbá, hogy a közpénzekre és a nemzeti vagyonra vonatkozó adatok közérdekű adatok [39. cikk (2) bekezdés].
- [27] Az Alaptörvénynek ezek a részben új, a közérdekű adatok nyilvánosságát nyomatékosabban biztosító rendelkezései az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban lefektetett elvek megfelelő alkalmazására adnak alapot. Az Alkotmánybíróság – Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása (2013. március 25.) hatálybalépését követően, az Alaptörvény Záró és vegyes rendelkezések 5. pontja kapcsán 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában rögzített szempontokat figyelembe véve – már több határozatában megállapította: az Alaptörvény az alapjog szinte változtatás nélküli átvételével a korábbi alkotmánybírói gyakorlat által kimunkált elvi tételek fenntartása mellett döntött [21/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [38]; 2/2014. (I. 21.) AB határozat, Indokolás [16]; 5/2014. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [26]].
- [28] 2. A közérdekű adatok megismeréséhez való jogot az Alkotmánybíróság kezdettől fogva információszabadságként fogta fel [2/2014. (I. 21.) AB határozat, Indokolás [24]].
- [29] Az információszabadság alapján a közérdekű adatok (hozzáférés biztosítása, illetve részben közzétételük nyomán) nyilvánosak, azokat bárki megismerheti és terjesztheti [2/2014. (I. 21.) AB határozat, Indokolás [25]].
- [30] Kötelezettek az alapjog alapján általában az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint egyéb közfeladatot ellátó szervek és személyek. Figyelembe véve azonban az Alaptörvény 39. cikk (2) bekezdését is, nem kétséges, hogy a közérdekű adatokhoz való hozzáférést – különösen erre irányuló igény esetén – az ilyen adatot kezelő szervezetnek is biztosítani kell [21/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [35]]. Az Alaptörvény 39. cikk (2) bekezdése kinyilvánítja ugyanis, hogy a „közpénzekre és a nemzeti vagyonra vonatkozó adatok közérdekű adatok”, ezeket tehát „az átláthatóság és a közélet tisztaságának elve szerint kell kezelni”, s a nyilvánosság előtti elszámolást a „közpénzekkel gazdálkodó minden szervezet” kötelességévé teszi.
- [31] 3. Az Alaptörvény VI. cikk (3) bekezdése alapján az információszabadság érvényesülését sarkalatos törvény, jelenleg az Infotv. biztosítja, illetve az alkotmányjogi panasz tárgyát képező eljárás adatigénylés útján történő megindításakor az alapjog érvényesüléséhez szükséges alapvető törvényi szabályokat az Avtv. tartalmazta.
- [32] Az Infotv.-t az Országgyűlés az információszabadság (és az információs önrendelkezési jog) biztosítása érdekében, az Alaptörvény végrehajtására, az Alaptörvény VI. cikke alapján alkotta. Sem az Alaptörvénynek, sem az Infotv.-nek nincs olyan szabálya, amely az információszabadság eddigi értelmezésének megváltoztatását eredményezhetné a jelen ügyben; mind az Avtv.-ben, mind az Infotv.-ben jelentős részben a 2012. január 1-je előtt született, az előző Alkotmány megfelelő rendelkezésein alapuló, korábbi határozatokban kifejtett elvek jelennek meg [2/2014. (I. 21.) AB határozat, Indokolás [16]].
- [33] 4. Jelen eljárásában az Alkotmánybíróság a bírói döntés felülvizsgálata során figyelemmel volt az Alaptörvény 28. cikkére, amely szerint a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Ezért az Alkotmánybíróság az Abtv. 27. §-a szerinti jelen eljárásban a bírói döntésnek, s az abban foglalt bírói jogértelmezésnek az Alaptörvénnyel való összhangját – a fentiekben kifejtetteket figyelembe véve – vizsgálta.
- [34] 5. Az alapügyben a Vértesi Erőmű Zrt. által kezelt iratok megismeréséről volt szó. Az Avtv. 20–21. §-ai alapján arról kellett döntenie, hogy a Vértesi Erőmű Zrt. megfelelően járt-e el az adatigénylés teljesítésének megtagadásakor. Ennek keretében elsődlegesen eldöntendő kérdésként az merült fel, hogy a Vértesi Erőmű Zrt. az Avtv. 19. § (1) bekezdés hatálya alá tartozó szervezetnek minősül-e, s ilyen módon köteles volt-e az adatigénylést teljesíteni.

- [35] A Kúria a jelen ügy tárgyát képező Pfv.IV.20.015/2012/4. számú ítéletében úgy foglalt állást, hogy bár az MVM Zrt. jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szervként köteles az általa kezelt közérdekű adatokat megismerhetővé tenni, a közvetlen irányítást biztosító befolyása alatt álló Vértesi Erőmű Zrt.-t azonban ilyen kötelezettség nem terheli. A Kúria ezt az alábbiak szerint indokolta: „A Magyar Villamos Művek Zrt. cégcsoportjába tartozó, attól társasági jogilag elkülönülő alperes nem minősül az Avtv. 19. § (1) bekezdésében meghatározott jogszabály szerinti egyéb közfeladatot ellátó szervnek, az általa kezelt adatok közérdekű adatoknak nem minősíthetők, mert állami vagyonnal a Vtv. vonatkozó szabályai szerint nem gazdálkodik. Ha az állami vagyon körét, jogszabály, nevezetesen a Vtv. 1. § (2) bekezdésének c. pontja határozza meg, mely szerint a törvény alkalmazásában állami vagyonnak minősül az állam tulajdonában lévő tagsági jogviszonyt megtestesítő értékpapír, illetve az államot megillető egyéb társasági részesedés, illetve a törvény melléklete kifejezetten felsorolja azokat a gazdasági társaságokat, amelyek tartós állami tulajdonú társasági részesedéssel működnek, akkor jogszabály maga a jogalkalmazó ellentétes értelmezésének lehetősége nélkül határozza meg az állami vagyon fogalmát és ezzel az állami vagyonnal gazdálkodók körét.
- Fentieknek megfelelően téves a felülvizsgálati kérelem azon álláspontja, miszerint a jogerős ítélet az Alkotmánybíróság 34/1994. (VI. 24.) AB határozatához képest az információszabadságot, a közérdekű adatok megismerését biztosító jogszabályokat indokolatlanul szűkítően értelmezi. A Kúria jogi álláspontja szerint az állami vagyon fogalma nem a jogerős ítélet jogszabály értelmezésével szűkül, hanem maga a jogalkotó döntött úgy, hogy csak a Vtv. állami vagyontra vonatkozó szabályai alkalmazhatók a Vtv. 5. § és az Avtv.-nek a közérdekű adatok nyilvánosságra vonatkozó rendelkezései vonatkozásában. Következésképpen az állami tulajdonban álló gazdálkodó szervezetek között nem nevesített alperes, a Vtv. 5. § (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően az Avtv. 19. § (1) bekezdése alkalmazásában jogszabály rendelkezésénél fogva nem minősül egyéb közfeladatot ellátó szervnek.”

[36] 6. Az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdése szerint mindenkinek joga van a közérdekű adatok megismeréséhez. A közérdekű adatok megismeréséhez fűződő alkotmányos alapjog érvényesülése nem válhat annak függvényévé, hogy a megismerés lehetőségét más jogszabály is biztosítja-e az Avtv.-n, az alapjoghoz kapcsolódó alapvető törvényi szabályozáson kívül, illetve külön jogszabály kifejezetten előírja-e az adatkezelőnek a nyilvánosságra hozatal kötelezettségét. Tartalmazhat természetesen más jogszabály is olyan rendelkezést, amelynek alapján valamely konkrétan meghatározott jogalany adatnyilvánosság biztosítására kötelezett. Így az alapügyben alkalmazott Vtv. rendelkezik az 5. § (2) bekezdésében arról, hogy az állami vagyonnal gazdálkodó vagy azzal rendelkező szerv vagy személy a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény szerinti közfeladatot ellátó szervnek vagy személynek minősül, s ennek megfelelően adatnyilvánosság biztosítására kötelezett. Vizsgálandó azonban az Alaptörvény alapján, hogy az alapjog érvényesülése érdekében ki minősül az adatnyilvánosság biztosítására köteles közfeladatot ellátó szervnek vagy személynek. Ennek alapján állapítható meg, hogy az alapügyben érintett Vértesi Erőmű Zrt. is e körbe tartozik-e.

[37] 7. A jelen ügyben az Alkotmánybíróság a Vtv. alkalmazott rendelkezéseinek az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdésével és 39. cikk (2) bekezdésével összhangban álló értelmezésével vizsgálta, hogy a Vértesi Erőmű Zrt. állami feladatot, vagy jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szervnek, illetve személynek minősül-e, s ekként vonatkozik-e rá az Avtv. 19. § (1) bekezdése szerinti tájékoztatási kötelezettség.

[38] 7.1. A Vtv. 1. § (1) bekezdése értelmében e törvény szabályozza a Magyar Állam tulajdonában álló vagyon (állami vagyon) feletti tulajdonosi joggyakorlás módját és szervezetét, valamint e vagyonnal való gazdálkodást. A Vtv. 1. § (2) bekezdés c) pontja alapján e törvény alkalmazásában állami vagyonnak minősül az állam tulajdonában lévő tagsági jogviszonyt megtestesítő értékpapír, illetve az államot megillető egyéb társasági részesedés.

[39] Az alapügyben eljáró bíróságok megállapították, hogy az MVM Zrt. legkevesebb 75% +1 szavazat tartós állami tulajdonban álló gazdasági társaság.

[40] A Vtv. 3. § (1) bekezdése alapján az állami vagyon felett a Magyar Államot megillető tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét tulajdonosi joggyakorlóként alapvetően az MNV Zrt. gyakorolja. A Vtv. 29. § (3) bekezdése alapján gazdálkodó szervezet alapítására, illetve abban tulajdonosi (tagsági, részvényesi) jogok gyakorlására – ha törvény, illetőleg a miniszter a 3. § (2) bekezdése szerint eltérően nem rendelkezik – a Magyar Állam nevében az MNV Zrt. jogosult. A MVM Zrt.-ben tehát az MNV Zrt. a Magyar Államot megillető 75%-ot meghaladó társasági részesedéssel rendelkezik.

[41] A felhívott jogszabályi rendelkezések alapján az MVM Zrt. vonatkozásában – a Vtv. 5. § (2) bekezdésében foglaltakkal is összevetésben (ami szerint az állami vagyonnal gazdálkodó vagy azzal rendelkező szerv vagy személy a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény szerinti közfeladatot ellátó szervnek vagy személynek minősül) – a Kúria

fenntartotta a Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.21.148/2009/6. számú és a Kúria Pfv.IV.20.197/2012/4. számú határozatában foglalt korábbi álláspontját, amely szerint az MVM Zrt., mint tartós állami tulajdonú társasági részesedéssel működő gazdasági társaság „jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szervként köteles az általa kezelt közérdekű adatokat megismerhetővé tenni”. Az MVM Zrt. közfeladatot ellátó szervnek minősül tehát függetlenül attól, hogy tevékenységét versenykörülmények között végzi.

- [42] 7.2. Az alapügyben eljáró bíróságok egybehangzóan megállapították, hogy a Vértesi Erőmű Zrt. részvényeinek valamivel több, mint 98%-a az MVM Zrt. tulajdonában áll. Ennek kapcsán az alapügyben eljáró bíróságok kiemelték ugyanakkor, hogy az elismert vállalatcsoportban részvevő gazdasági társaság jogi értelemben megtartja önálló jogalanyiságát.
- [43] Az alapügyben kérdéses volt, hogy egy olyan gazdasági társaság, mint amilyen az alperes Vértesi Erőmű Zrt., amelyben az MVM Zrt. 98%-ot meghaladó tulajdoni részesedéssel bír, az MVM Zrt.-hez hasonlóan szintén állami vagyont kezelő, közfeladatot ellátó jogalanynak minősül-e, a Vtv. 5. § (2) bekezdésére is figyelemmel.
- [44] Önmagában abból, hogy a Vtv.-nek az alapügyben hivatkozott melléklete (jelenleg a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény 2. számú melléklete) a Vértesi Erőmű Zrt.-t nem sorolja a tartós állami tulajdonú társasági részesedéssel működő gazdasági társaságok közé, nem lehet arra a következtetésre jutni, hogy a Vtv. 5. § (2) bekezdése értelmében ne lenne közfeladatot ellátó személy. Maga a Vtv. 5. § (2) bekezdése is, figyelemmel a Vtv. 1. § (2) bekezdés c) pontjára, a tartós állami tulajdonú társasági részesedéssel működő gazdasági társaságok körénél szélesebben határozza meg a közfeladatot ellátó szervnek vagy személynek minősített jogalanyok körét.
- [45] A közérdekű adatok megismerhetővé tételére kötelezett közfeladatot ellátó szerv vagy személy megállapításakor lényeges szempont, hogy az alapügyben közfeladatot ellátó szervként kezelt MVM Zrt. a tulajdoni részesedése révén az adatigénylés időpontjában hatályos Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 685/B. §-a értelmében meghatározó befolyással rendelkezett a Vértesi Erőmű Zrt.-ben. A régi Ptk. 685/B. § (3) bekezdése szerint a meghatározó befolyás a közvetett részesedés esetén révén is fennáll. Az MVM Zrt. meghatározó befolyása a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény (a továbbiakban: Számv. tv.) alapján is megállapítható. A Számv. tv. 3. § (2) bekezdésének 1. pont a) pontja értelmében anyavállalat „az a vállalkozó, amely egy másik vállalkozónál (a továbbiakban: leányvállalat) közvetlenül vagy leányvállalatán keresztül közvetetten meghatározó befolyást képes gyakorolni”, konkrétan azért, mert „a tulajdonosok (a részvényesek) szavazatának többségével (50 százalékot meghaladóval) tulajdoni hányada alapján egyedül rendelkezik”. A Számv. tv. 3. § (2) bekezdés 2. pontja szerint pedig leányvállalat „az a gazdasági társaság, amelyre az 1. pont szerinti anyavállalat meghatározó befolyást képes gyakorolni”. Ehhez hasonló rendelkezést tartalmaz a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: Kgttv.) is. A Kgttv. 1. § a) pontja alapján köztulajdonban álló gazdasági társaságnak minősül „az a gazdasági társaság, amelyben a Magyar Állam, helyi önkormányzat, a helyi önkormányzat jogi személyiséggel rendelkező társulása, többcélú kistérségi társulás, fejlesztési tanács, nemzetiségi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat jogi személyiségű társulása, költségvetési szerv vagy közalapítvány külön-külön vagy együttesen számítva többségi befolyással rendelkezik”. Többségi befolyás pedig a Kgttv. 1. § b) pontja értelmében „az olyan kapcsolat, amelynek révén a befolyással rendelkező egy jogi személyben a szavazatok több mint ötven százalékával – közvetlenül vagy a jogi személyben szavazati joggal rendelkező más jogi személy (köztes vállalkozás) szavazati jogán keresztül – rendelkezik, azzal, hogy a közvetett módon való rendelkezés meghatározása során a jogi személyben szavazati joggal rendelkező más jogi személyt (köztes vállalkozást) megillető szavazati hányadot meg kell szorozni a befolyással rendelkezőnek a köztes vállalkozásban, illetve vállalkozásokban fennálló szavazati hányadával, ha azonban a köztes vállalkozásban fennálló szavazatának hányada az ötven százalékot meghaladja, akkor azt egy egészként kell figyelembe venni. A befolyás számításánál nem kell figyelembe venni a huszonöt százalékot el nem érő közvetett befolyást”.
- [46] Társasági részesedése alapján az MVM Zrt. a Vértesi Erőmű Zrt.-ben az adatigénylés időpontjában hatályos régi Ptk., továbbá a Számv. tv., illetve a Kgttv. szerinti meghatározó befolyással rendelkezik. A Vértesi Erőmű Zrt. így lényegében a vállalatcsoport uralkodó tagjának számító anyavállalat irányított leányvállalataként működik. Az MVM Zrt., mint ahogy azt az alapügyben eljáró bíróságok elismerték, jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szervként az általa kezelt közérdekű adatok megismerhetővé tételére köteles; e kötelezettsége mindazonáltal csak korlátozottan érvényesülne, ha a meghatározó befolyása alatt álló, általa stratégiaileg irányított leányvállalatára kiterjedően a nyilvánosságot, az átláthatóságot nem kellene biztosítani. A Vtv. 5. § (2) bekezdésének a közérdekű adatok megismeréséhez való alkotmányos alapjog érvényesülésére figyelemmel történő értelmezéséből következik tehát, hogy a közérdekű adatok nyilvánosságának biztosítása szempontjából a tartós állami tulajdonban lévő anyavállalat 98%-os mértékű tulajdonában álló, s ennél fogva az anyavállalat meghatározó befolyása alatt álló leányvállalatot is olyan gazdasági társaságnak kell tekinteni, amely közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény

- szerinti közfeladatot ellátó személynek minősül. Ezért az olyan gazdasági társaság, mint a Vértesi Erőmű Zrt. – a Vtv. 5. § (2) bekezdésének a közérdekű adatok megismeréséhez való alkotmányos alapjoggal összhangban történő értelmezése szerint – közfeladatot ellátó jogi személyként az adatnyilvánosság biztosítására köteles.
- [47] 7.3. Az Alkotmánybíróság már a 34/1994. (VI. 24.) AB határozatában hangsúlyozta, hogy az információs szabadság korlátozása csak akkor fogadható el alkotmányosan indokoltnak, ha azt más alapjog érvényesülése kényszerítően indokolja.
- [48] Az Alkotmánybíróság a fentiekben megállapította, hogy a Kúria ítéletében a Vtv. 5. § (2) bekezdésében foglaltakat (közfeladatot ellátó szerv, személy) indokolatlanul szűken értelmezte. Ezáltal nem alkalmazta az Avtv. 19. § (1) bekezdését az olyan gazdasági társaságra, mint amilyen a Vértesi Erőmű Zrt., amelyben közfeladatot ellátó szervként az általa kezelt közérdekű adatok megismerhetővé tételére köteles MVM Zrt. 98%-ot meghaladó tulajdoni részesedéssel bír, s így az adatigénylés időpontjában hatályos régi Ptk., továbbá a Számv. tv., illetve a Kgttv. értelmében meghatározó befolyással rendelkezik. Ezzel pedig az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdésében foglalt alapjogot az I. cikk (3) bekezdésével ellentétes, az információs szabadság érvényesülését indokolatlan korlátozó értelmezését érvényesítette. Ezért az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Kúria Pfv.IV.20.015/2012/4. számú ítélete a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 1.Pf.20.361/2011/4. számú jogerős ítéletére is kiterjedő hatállyal e vonatkozásban alaptörvény-ellenes, s így azokat megsemmisítette.
- [49] Az Alkotmánybíróság e határozatának a Magyar Közlönyben történő közzétételét az Abtv. 44. § (1) bekezdés második mondata alapján rendelte el.

Budapest, 2014. július 14.

Dr. Paczolay Péter s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balogh Elemér s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Bragyova András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kiss László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kovács Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lenkovich Barnabás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lévy Miklós s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/3442/2012.

Dr. Dienes-Oehm Egon alkotmánybíró különvéleménye

- [50] Nem értek egyet a határozat rendelkező részével és annak indokolásával.
- [51] 1. A határozat megállapítása szerint a Kúria ítéletében indokolatlanul szűken értelmezte az állami vagyronról szóló 2007. évi CVI. törvény (a továbbiakban: Vtv.) 5. § (2) bekezdésében foglaltakat és nem alkalmazta a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 19. §

(1) bekezdését. Következésképpen döntése alaptörvény-ellenes, mert nem minősítette a Vértesi Erőmű Zrt.-t olyan közfeladatot ellátó jogi személyként, amely az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdésében foglalt alapjoggal összhangban történő értelmezés szerint az adatnyilvánosság biztosítására köteles (lásd a határozat Indokolásának [42]–[49] bekezdéseit).

- [52] 2. A határozat indokolásával szemben véleményem szerint a jelen ügyben a Kúria Pfv.IV.20.015/2014/4. számú ítéletében kinyilvánított álláspont helytálló. Abban a tekintetben ugyanis, hogy a közérdekű adatok kezelése szempontjából a Magyar Villamos Művek Zrt. cégcsoportjába tartozó Vértesi Erőmű Zrt. miért nem minősíthető az Avtv. 19. § (1) bekezdése szerinti „egyéb közfeladatot ellátó szervnek”, a Kúria helyesen hivatkozik arra, hogy a társaság „állami vagyonnal a Vtv. szabályai szerint nem gazdálkodik.”
- [53] Álláspontom szerint, az a jogi tény, hogy a Vtv. – az ellentétes értelmezés lehetősége nélkül – maga határozza meg az állami vagyon fogalmát és az állami vagyonnal gazdálkodók körét, amelyben a Vértesi Erőmű Zrt. nincs nevesítve, nem csak a jogalkalmazót köti, hanem alkotmányjogi megközelítésben sem kifogásolható.
- [54] Az Alaptörvény N) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét érvényesíti, amelyért e cikk (2) bekezdése szerint elsődlegesen az Országgyűlés és a Kormány felelős. Ezekből az alkotmányos rendelkezésekből egyfelől következik az ésszerű és az állampolgárok által is meghatározott szabályok szerint ellenőrizhető közpénzekkel való gazdálkodás követelménye. Másfelől azonban – az Alaptörvény M) cikkével is összhangban – értelemszerűen levezethető és az az Alkotmánybíróság gyakorlatával megerősíthető az államhatalmi és kormányzati szerveinek nagyfokú szabadsága a szociális piacgazdaság szervezésében és irányításában. Ez a szabadság magában foglalja az állam gazdasági szerepvállalásának lehetőségét is, amelynek indokoltságát, szükségességét és arányosságát ugyancsak az Alaptörvény N) cikkéből, a kiegyensúlyozott és fenntartható gazdálkodás követelményéből kiindulva és állami felelőssége alapján lehet és kell megítélni.
- [55] Mindezek figyelembevételével nem tekinthető alaptörvény-ellenesnek az, ha az állam legfőbb hatalmi és irányító szervei a közpénzek felhasználásánál – törvényben éles határvonalat húzva a tartós állami tulajdonú társasági részesedéssel működő gazdasági társaságok és a közvetetten közpénzekből is gazdálkodó, de az állami vagyonnal a Vtv. vonatkozó szabályai szerint nem rendelkező gazdasági társaságok között – utóbbit nem sorolják az előzőleg említett cégek közé és ezáltal nem tekintik közfeladatot ellátó gazdálkodó szervezetnek.
- [56] A közvetve állami pénzből alapított vagy működtetett (egyébként világszerte elterjedt) és közjogi immunitást a magánjogi viszonyok között nem élvező, ugyanakkor a piaci nyomásnak kitett gazdasági társaságok nyilvánosság előtti, bárki által igényelhető közérdekű adatszolgáltatási kötelezettséget követelni – véleményem szerint – mindenekelőtt irreális, gazdasági versenyhátrányt jelentő álláspont. Ezen túlmenően – ugyancsak véleményem szerint – az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdésének és 39. cikk (2) bekezdésének egyoldalú, – kizárólag a közpénzek ellenőrzésére összpontosító – jogértelmezésnek tekinthető.

Budapest, 2014. július 14.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

IX. Határozatok Tára

A miniszterelnök 92/2014. (VII. 22.) ME határozata helyettes államtitkárok kinevezéséről

A közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény 220. § (2) bekezdésében foglalt jogkörömben eljárva, az illetékes miniszterek javaslatára

dr. Cseri Miklóst

az Emberi Erőforrások Minisztériuma helyettes államtitkárává,

dr. Czombos Tamást és

dr. Márkusfalvi-Tóth Ádámot

az Igazságügyi Minisztérium helyettes államtitkárává, valamint

Hevesi Zoltán Ajtonyt

a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium helyettes államtitkárává

– 2014. július 15-ei hatállyal –

kinevezem.

Orbán Viktor s. k.,
miniszterelnök

A miniszterelnök 93/2014. (VII. 22.) ME határozata helyettes államtitkár kinevezéséről

A közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény 220. § (2) bekezdésében foglalt jogkörömben eljárva, az emberi erőforrások miniszterének javaslatára

Schanda Tamás Jánost

az Emberi Erőforrások Minisztériuma helyettes államtitkárává

– 2014. július 15-ei hatállyal –

kinevezem.

Orbán Viktor s. k.,
miniszterelnök

**A miniszterelnök 94/2014. (VII. 22.) ME határozata
helyettes államtitkárok felmentéséről**

A közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény 221. § (2) bekezdés c) pontja alapján, a nemzeti fejlesztési miniszter javaslatára

dr. Jánosi Andreát

– 2014. július 1-jei hatállyal –

és

Hizó Ferenc Krisztiánt

– 2014. július 5-ei hatállyal –

a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium helyettes államtitkári tisztségéből

felmentem.

Orbán Viktor s. k.,
miniszterelnök

A Magyar Közlönyt az Igazságügyi Minisztérium szerkeszti.

A szerkesztésért felelős: dr. Salgó László Péter.

A szerkesztőség címe: Budapest V., Kossuth tér 4.

A Magyar Közlöny hiteles tartalma elektronikus dokumentumként a <http://www.magyarokozlony.hu> honlapon érhető el.

A Magyar Közlöny oldalhú másolatát papíron kiadja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.

Felelős kiadó: Majláth Zsolt László ügyvezető.